

Biblioteka Pero

Urednik
ANA DRASLAR

VIĆA MITROVIĆ MITRA

ZAŠTO MUŠKARCI
PLAČU

ДРАСЛАР

*Kao što košuta traži potoke,
tako duša moja traži tebe, Bože!*

Psalam 42

Umesto predgovora - Poruka

Želim ti da svoje buduće priče voliš nežno, iz dubine duše, i daš im dovoljno vremena da budne sačekaju zoru, kako bi makar na trenutak uživale u svojoj sreći, pre nego što zauvek napuste tvoje srce i pođu u svet.

Ako ih pišeš samo redom i na brzinu ili sve zajedno, one nikada neće osetiti dubinu tvojih misli i osećanja. Umetnost je samo ono što je ljubavlju stvoreno, a ljubav ne zna za vreme.

Neka te Bog podari mudročću da izabereš pravi put, a potom dovoljno snage da na njemu istraješ. Ako ti se put koji ti se sada ukazuje čini jednostavnim, budi oprezan.

Mislim na tebe,

Vesna

*Usamljenost
pobeda ili poraz, svejedno*
Branko Manas

SUSRET U ZATVORU

Blerim

Sloboda je zaborav. Kada bih imao krila, ja bih savladao ove zidine. Ko zna, možda bih preleteo hladne Alpe i doleteo do Kosova.

Zatvorska ćelija ovog kazamata, gde je Blerim tamnovao, bila je u Rajnskoj dolini, na granici triju država. Na tromedi Švajcarske, Austrije i Kneževine Lihtenštajn. Kroz mali prozor mogao je da vidi visoka brda u daljini. Zatvorske dane u zadnje vreme podnosio je teže nego obično. Bila mu je to već treća godina.

Iako nije najbolje vladao srpskim jezikom, jednu je melodiju slušao uvek iznova. I ovoga puta puštao je po ko zna koji put pesmu koja je podjednako spajala i istovremeno razdvajala oba balkanska naroda: „kud god da krenem, tebi se vraćam ponovo, ko da mi otme iz moje duše Kosovo...“

Ponekad je smatrao sebe nemoćnim pred ovim tonovima, kada bi ga obuzele bure osećanja. Iako je u mladosti mrzeo sve što bi podsećalo na

nekakav srpski predznak, danas tu pesmu pevuši svaki put kada se seti svoje domovine, iako nije bio sasvim siguran koja je njegova zemlja. Rodio se kao Albanac u Sloveniji, od majke Italijanke i oca Albanca poreklom iz zapadne Makedonije. U međuvremenu je dobio švajcarski pasoš. Žena mu je bila Švajcarkinja iz druge generacije. Nije imao dece. Činilo se da mu je pitanje identiteta najteže padalo, iako je sebe smatrao pobornikom albanske ideje i albanskog plemena.

Imao je ružne snove. Jedan san ga je pratio učestalije nego ostali. Sanjao je Kosovo polje puno božura. Nejasna silueta devojke poljem je za uzde vodila izrazito crnog konja. Kad god bi im se približio, konj bi se preobrazio u čoveka pognute glave, a žena bi nestala. Nikada nije imao hrabrosti da priđe čoveku i pogleda ga u lice. Nad poljanom je odzvanjao huk vetrova. Ničeg, sem usamljenika okruženog belim i crvenim božurima. Kao da se svet sveo samo na to polje. Blerim bi osetio uznemirenost pri pomisli da bi mogao da prepozna tu osobu pognute glave.

Zatvor u Altštetenu je bio kazneni zavod za ozbiljnije prekršaje. Blerim se nalazio na održavanju kazne po presudi koja je trajala pet godina. Do sada, zahvaljujući primernom držanju, mogao je da računa na skraćenje za nekih godinu i po dana. Svaki susret njegovih tamnih, orlovskih očiju sa obližnjim brdima, dovodio bi ga u stanje neke posebne utučenosti. Verovao je u poznatu mitsku priču da su svi Albanci sinovi orlova. Pitao se, veoma često, šta će čoveku sloboda kao takva, kada je njemu dato da boravi u ovom kazamatu, kao

paćenik i sužanj. Nikako mu nije bilo jasno zašto je samog sebe doveo na stranu prestupa i unutar ovih zatvorskih zidina.

Ja sam Šiptar, sin orlova. Odrastao svugde, a najmanje po vrletima kosovskih planina. Zašto sam svestan te iskonske veze, kada me ona najmanje podseća na sve ovo za šta sam se borio. Htedoh pravdu i slobodu, osetih poraz i poniženje. U najboljem periodu svog života provodim vreme unutar hladnih zidina lepo uređenog švajcarskog zatvora.

Sledeći svoje misli, zaustavi pogled na slici zalepljenoj na zidu iznad kreveta. Bila je to slika njemu znane žene.

Daj mi krila, – nastavi Blerim da razmišlja – a da ne izgubim vezu sa korenima... I podaj mi pravo da živim u periodu promene svetova. Ja sam generacija koja ne poznaje strah, koja prepoznaje samo brutalnost. Otvoren prostor za delanje kada samo više institucije mogu da me zaustave. Nema slobodnijih ljudi od Albanaca. A ja sam zatvorenik. Kome ta sloboda uopšte treba? Meni možda ponajmanje. Celog života sam tražio sebe. Pokušavao da razumem sopstvenog oca, plakao za majkom. Tražio pravedne puteve onda kada nisam ni znao šta je pravda Božja ili pravednost prema ljudskom poretku. Bio sam prečesto duhovno unakažen kada sam shvatao koliko su ljudi sujetni, teški, i ne drže se zadate reči. Nema više „bese“. Ako je bilo nečega čega bih se najradije sećao, to bi bili samo oni dani do moje sedme godine. U zatvoru i sećanja zvuče drugačije. Sve opstane samo ako ima smisao, red i ljudsku kontrolu. Zar ima veće radosti na svetu od slobodnog čoveka?

Mirko

Ja sam legionar. Borim se sa oslobođenom energijom svojih misli koja ne proizvodi jednako dejstvo. Prečesto sam u procepu. Rasturen i telesno i duševno i duhovno...

Priroda stvari je takva, da bežeći od jedne neprilike, često upadaš u drugu. Mudrost leži u umeću da se spozna priroda tih neprilika, pa da od dva zla odabereš manje. Umesto toga, kod mene je nekakav sistem samouništenja. Neka zla žica, koja sama po sebi uništava. Eto, to sam ja – Mirko, Srbin, sin duhovne Srbije.

Pitanje moje utamničenosti je pitanje mog identiteta. Ja sam usamljen, a sâm je onaj ko je jak. Jak sam, ali sam skrenuo s puta. O problemima razmišljam u samoći. Iza brave, i kao sužanj. U tuđoj zemlji, kao biljka koja je pelcovana, ali se nije primila, jer joj ne odgovara zemlja. Sve što se kazuje naglas, toga se nikada ne treba pribojavati, jer se time razbija svaka unapred smišljena zavera ljudi. Ali ako đavo čuje, onda je tek sve naopako. Reprodukujem sećanja svojih skorih i dalekih sukoba. Sa samim sobom, svojim najbližima i sa okolinom. Najviše se sećam svoje prošlosti, jer ona nikada ne pada u zaborav. U ljudima kao takvim i posle svega živi uvreženo nasilje i želja za osvetom.

– Šta će jedan levičar u džet-set baru? – setio se Mirko tog pitanja vlasnika prestižnog kluba iz samog centra Sankt Galena. Tu su zalazila samo deca bogatih ljudi Istočne Švajcarske. On je ovde imao pristup zahvaljujući poznanstvu sa curom momka tog lokala i činjenici da je bio visoko ran-

girani diler opijata za klijentelu zahtevnih ideja i perverzних potreba. Kvalitetna droga i spremnost da se eksperimentiše, bile su tražene stvari.

– Tražim samog sebe među izgubljenima. Posmatram razvoj stvari. To je ta varljiva protivrečnost. Ja sam najpre čovek, tek onda levičar. Ili si možda hteo reći da sam levak – odgovorio je Mirko svom prijatelju, vlasniku bara.

– Čuj, ja se šalim sa tobom, samo glasno razmišljam. Ja te obožavam, ti to uostalom znaš.

– A ja samo želim da budem na svim onim mestima ovog sveta, kako bih se oslobodio tuge. Ja sam, u stvari, samo spolja srećan. U biti sam patetična osoba i veoma veliki emotivac.

Tog razgovora se Mirko seća do tančina. Bila je to njegova poslednja noć na slobodi. Posle temeljnog praćenja, policija ga je privela, držala devet meseci u istražnom zatvoru, potom ga osudila na četiri godine. I pored toga, još uvek priželjkuje da se nađe u tom kafiću. Zvučno ime, bogati ljudi, perverzne ideje, potreba za opijatima.

Negde pred kraj radnog vremena imao je još jedan razgovor. Poslednji razgovor sa svojom doktorkom pre odlaska u kafić. Pozvao ju je da je pita da li joj je potrebna roba. Ona je imala neobjašnjiv odnos prema njemu. Dolazio je kod nje na tretmane. U stvari, Mirko je bio zaljubljen u doktorku i donosio joj kokain. Na njegovo pitanje da li želi koks, ali nešto lošijeg kvaliteta, ona je odgovarala veoma direktno:

– Đubre za đubre mogu da dobijem kada hoću. Toga ima i ovde u blizini.

– Znaš da đubre ne košta ništa. – odgovorio je on.

– Ali ja želim da kupim metlu! – ponovi ona, i tako redom se odvijao telefonski razgovor:

– E, za to je potreban novac, mnogo novca.

– Što se plaćanja tiče, nije problem. Ja se radujem što ću biti u prilici da kupim metlu koja će da očisti đubre i oplemeni mi dušu...

Ove priče se sećao kada je imao želju da je vidi, dodirne i oseti toplinu njenog tela. Bila je lepa, graciozna, nedefinisane boje očiju. Kao dijamant. Svojim pogledom je mogla da ubija. Bila je stasita, lepih ruku i veoma prijatnog glasa, dete iz mešovitog braka. Bila je obrazovana, sa reputacijom i veoma cenjenom praksom. Imala je izražene erotske pokrete. A tek u krevetu! To mu je najviše nedostajalo.

Posle tog provoda u baru, upada u zasedu. Te noći gubi svoju slobodu. Od tada već godinama čami u ovom zatvoru na istoku prebogate Švajcarske. U Saksenritu! Nije razumeo poreklo ove reči. Podsećala ga je vulgarno na seks. Strog zatvor i naporna disciplina.

Od tada, u noćima punog meseca, kada ne može da spava, sanja jednog predivnog orla. Sa vrha nepoznate planine, doleće razapetih krila i on mu se obraća svaki put sa jednom te istom molbom: „Daj mi krila, a da ne izgubim vezu sa korenima...” Orao ga posmatra neko vreme i onda odleće prema dolini punoj božura.

Ko sam ja, zašto sam tako tužan i čemu se nadam? – Zamisli se duboko i krene dijalog sa samim sobom: – *Poželeh da dišem punim plućima. Očekivao sam mnogo od sebe, svojih studija medicine, od svoje države, okruženja. Uzdigoh se u takozvana uzbur-*

kana vremena. Bejaše to period promene svetova. Ja sam generacija koja ne poznaje strah. Ja sam legionar. Znam da sam u sopstvenoj nemoći malen, ali u meni ima toliko toga. Možda ponajviše urušavanja. Nečeg bahatog, što podseća na inat, nepoštovanje i disharmoniju. Ja ipak mislim, a i osećam da mogu puno toga. Mada, u trenucima kada posustajem, kažnjavam samog sebe i vidim samo ponor. Onaj isti, kome fantastičnom brzinom leti moj predivni orao kojeg sanjam otkada sam u Saksenritu. Kada se čovek odluči da pređe granicu, tada nije svestan da se ta međa pomera lagano. I to zavarava. To daje pogrešan utisak da je u čoveku moć, neka sila koja mu pomaže da preskoči sve moguće prepreke. Danas uviđam da nije tako. Jasno mi je kao dan, jer u suprotnom ne bih čamio ovde kao sužanj i nesrećnik. U ovim godinama trebalo bi da sam pored žene, dece, da se brinem o bolesnim roditeljima. Boreći se sa idealima, odredih sebi patnju i ostadoh ponižen. Orfej je sišao u dubine pakla i tamo oduševio svojom pesmom i igrom. Sve je igra. Ali ne i ovo tamnovanje. Ovo je više od igre.

****

Kosovim poljem duvaju vetrovi. Vetrovi raznih boja. Tamo gde je u bici pao turski sultan, srpski knez nema mira. Turcima je to put nad svim putevima prema Zapadu i pravedna borba sa nevernicima. Srbima je to bio prapočetak svih gubitaka i pokušaj spasavanja hrišćanstva. Svako je imao svoj interes i želju da spasi što se spasiti moglo. U sveopštem pokolju je izliveno toliko krvi da su, prema legendi, od turske krvi iznikli beli, a od srpske crveni božuri.

Iz toga kao da izvire sama istorija. Istorija ovog podneblja, ove zabiti na Balkanu i same Evrope. Bal i Kan. Dve reči, dva značenja. Dve nejasne formule opštenja. Med i krv. Za sto šest poslednjih godina svake desete godine po jedan rat. Kako je koji dolazio, sustizao je prethodni, svaki novi je bio krvaviji. A nigde mehurića meda. Možda samo u ljudskim sećanjima.

U samoći duginih boja, kada duvaju obojeni vetrovi nad Kosovim poljem, sloboda postaje zaborav, a sećanje na učinjeni greh jedina je uteha. Tamo gde se sudaraju vetrovi, vode i carstva sudaraju, tamo je Balkan!

Sai Baba, indijski guru, napisao je pred smrt da je nad Kosovom bačena đavolja anatema i da nad tim prostorom neće biti spokoja. Hiljadu leta mržnje, rivalstva, ratova i tuge.

Ako je prokletstvo dato, zbog čega ne postoji nešto protiv toga? Možda i postoji, ali to i nije važno za čitav ljudski poredak na zemlji. Kosovo je obavijeno i mržnjom i patnjom. Tu se susreću svi razdori i sve misli ovoga sveta. U zaboravu je draž sećanja i težina patnje. Bitna je suština, forma je samo olupina oko nas. Ali ako je lični primer najbolja propoved, onda se Balkanci nikada neće naučiti pameti. Sve eventualne pripreme boljitka obojene su sporošću koja zadivljuje. Mirnoća ubijanja, radikalno i bolesno zlo, prati svakog kao usud.

Dolazak, susret i patnja...

Mirka je trebalo da premeste. On se posle četvrte godine nalazio na posmatranju i mogao je da računa na skraćenje. Taj poduhvat napuštanja zatvorskih zidina i povratak među ostale ljude bio je složen. Time su pokrenute sve mere resocijalizacije. Zbog toga je preseljen iz Saksenrita i smešten u zatvor u Altštetenu.

Tog sunčanog jutra nije ni slutio koliko istine ima u snovima. Kada se dogodi susret, on nam predodredi život, nagoveštava i uzbuđuje. Saopšti sve što bi moglo da bude za nas bitno. U susretu se kao takvom naslućuje i patnja. Ona nam je data i predodređena. Kao da zbog nje, i pored nje, nema ničeg drugog pod ovom nebeskom kapom.

Svaki put kada bi se budio u sunčana jutra, bio je raspoložen. Ovo jutro je bilo maglovito. To mu je, kao po nekom usudu, nagovestilo da će tog dana da ga zadesi nesreća. Voleo je sunčana praskozorja, jer je verovao u moć buđenja i rađanja novog sunca. Svetlost je lično doživljavao kao iznova rađajuće sunce života. A život je imao smisla na slobodi, ne iza zidina.

Zbog uobičajene procedure, nije bio preterano uznemiren. Imao je neki drugi nemir. Ne onaj iskonski koji je njegovu prirodu i činio nestašnom. Nešto drugo kao da je u talasima umivalo njegovu dušu. Bio je to osećaj i tuge i bola i sreće istovremeno. Neobjašnjivi treptaji.

Auto se zaustavio pred glavnom kapijom. Pogledao je uvis. Izmerivši pogledom visinu bezbednosnog zida, osetio je mučninu u stomaku.

Hodao je usporeno, kako hodaju svi Balkanci – kao da nešto smeru. Znao je da ima još malo do kraja. Nije znao šta će posle. Rečeno mu je da je tog dana, do večernje šetnje, oslobođen svih propisanih aktivnosti. Osmehnuo se, kao da mu je to nešto značilo. Ionako nije znao šta će sa svojim slobodnim vremenom. Uđe u ćeliju i opušteno leže na krevet. Tvrđi i omraženi zatvorski krevet. Takav nameštaj ga je izluđivao, jer ga je odvajao od spoljnog sveta, nudio neudobnost i hladnoću koja probija do kosti. Koliko je samo puta ležeći maštao o nedostižnim seksualnim željama. Baršunasto žensko telo i miris žene kao takve, zamenjivao je zadržavanje ćelije koja je bila sve. Soba, kuhinja, toalet i prostorija za samozadovoljavanje. Gledao je dugo u plafon. Zaspao je nezadovoljan. Možda i mrzovoljan, ali bez prisustva njemu znane utučenosti.

Mora da je dugo bio u dubokom snu, kad nije čuo lupnjavu stražara koji je već ušao u njegovu ćeliju. Bilo je vreme za šetnju. Spremio se na brzinu i izašao. Tako, pomalo bunovan, krenuo je mahinalno na suprotnu stranu od uobičajene i sudario se sa zatvorenikom koji je već uhvatio ritam u zajedničkoj šetnji. Obojica zastadoše i pogledaše se. Mirko se prenerazi. Prepozna čoveka. Sudario se sa Blerimom. I on prepozna Mirka. Razmeniše duboke uzdahe i u neuobičajenoj toleranciji se prestrojiše u formiranu kolonu. Šetali su gotovo jedan do drugoga, a tako udaljeni. I jedan i drugi odsutni, ali uznemireni. Dežurni stražar dade znak za kraj šetnje i zatvorenici se uputiše ka svojim odajama.

Košare, karaula na granici prema Albaniji i planinski visovi Prokletija, stvoriše se kao slika

pred Mirkom. Brda, hladnoća i sukobi. I naravno, sve one olovne godine na početku posljednjeg rata na Balkanu krajem 20. veka. Taj vek je za Evropu i bio obeležen balkanskim, a završen kosovskim sukobom.

Blerim oseti jezu pri sećanju na tu 1999. godinu u vreme rata na Kosovu. Bio je mesec april. U to vreme normalno cvetala šljiva, a bilo je hladno, čak je bilo i pomalo snega. Duga pešačenja ukруг, nepoznatim stazama. Osvetljeno nebo od palih raketnih projektila i neverovatna huka borbenih aviona.

Prokletije, proklete da ste i nad Kosovom, Albanijom i Crnom Gorom – reče samom sebi.

Ja poznajem ovog tipa, ali odakle? – zamišljen promrmlja Mirko sebi u bradu, ulazeći nevoljno u ćeliju.

Kao da se svi naši međuljudski odnosi svode na dolazak, susret i patnju. Mirko je stigao iz zatvora Sanksenrit. Susreo se sa Blerimom i svojom prošlošću. Zbog toga sada nema spokoja. Patnja nam se nameće, staje ispred nas samih upravo kroz nemir. Jedan deo naše prošlosti obuhvati nas na trenutak takvom žestinom da postajemo nemoćni. Nemoćni u snazi, razmišljanjima i odnosima prema drugima.

Večera, onako kako je uobičajeno u zatvoru. Red, disciplina, budno oko stražara. Sve ide ustaljenim tokom. Samo misli svakog pojedinog sužnja narušavaju sveopštu harmoniju i gvozdenu disciplinu. Kada bi neko umeo da snimi taj paralelni svet misli i untrašnjih događaja u svakom zatvoreniku, ta bi slika bila odsjaj najvećeg nesklada i nereda.

Mirko je primetio Blerima. Svaka bora, i ona najtananija, ona oko njegovih očiju, ostala mu je urezana u pamćenje. Iako mlad, bore su bile uočljive. Njegov orlovski nos, crne i prodorne oči koje mame i od kojih bi čovek trebalo da ima strah. Uplašio se tog lika u prvi tren. Veliki stas. Koščata brada sa rupicom na sredini i malo isturenena napred. Tanak vrat, ali izrazito jake vilice i srazmerna usta. Crna, lepa kosa, ali ne preterano gusta. Pravilan raspored dlaka na bradi. Lepo oblikovane i guste obrve. Sve one bore oko očiju, pravilno urezane i izražene, Mirku su bile tako poznate.

Blerim je sedeo na drugoj strani prostorije za obedovanje. Podigao je glavu i prvog koga je video beše Mirko. Prostorija kao da je bila svečano upriličena za njih. Kao da se čitava vaseljena svela na taj prostor, a oni su se našli u tom ringu da odmere snage.

Zažmuri i vide lepe Mirkove obrve, njegove prilično nejasno izražene bore oko očiju, podočnjake od neprospavanih noći i nemirne plave oči. One oči koje donose urok. Iako su oči bile poluotvorene, Blerim je uočio izrazito uvećane zenice. Video je u njima odraz samopouzdanja i prepoznao osobu koja ne trpi poraze. Te bore oko ogromnih, buljavih ali pravilno uobličениh očiju bile su tako prepoznatljive, kao da ih je urezao u svoje pamćenje. Imao je šiljat nos, čisto lice bez ijednog belega i smeđu kosu.

Mirko stavi na poslužavnik svoje jelo i uputi se direktno Blerimu. Mesto preko puta bilo je prazno, kao da je čekalo njega.

Pozdravi ga klimanjem glave hotimično i nevoljno, mada je bio veoma uzbuđen.

– Mi se poznajemo – reče Mirko na nemačkom.

– Da, mi smo stari znanci – odgovori Blerim i tako krenu razgovor.

– Odakle?

– Gde smo se sreli, pa zar ne znaš?

– Ne mogu da se setim.

– Seti se Kosova, Prokeletija, karaule...

– Bombardovanje Srbije, 1999. godine.

– Da, Kosovski rat.

– Gde smo se upoznali?

– Gde si ti tada bio?

– Na prvoj liniji fronta, a ti?

– Isto na toj prvoj, jebenoj liniji.

– Ali gde, čoveče?

– Karaula Košare.

– O, Bože?

– Da, mi smo se tamo sreli, gledali smo se oči u oči.

– Otuda se sećam svake tvoje bore.

– Zbog toga sam upamtio svaki pokret tvojih nemirnih očiju.

Blerim se seti svog sna i konja koji se pretvarao u čoveka. U snovima čovek putuje celom vasesljenom i dobija zapisane informacije o vremenu, zemlji, ljudima.

– Stajao sam na liniji koja je bila iza svih linija i koja je bila naše oko sokolovo. U stvari, linija koja nije propuštala žive. Onaj ko je bio na nišanu, upisivan je u knjige mrtvih.

– Ja sam takođe posmatrao neprijatelja kroz visokokvalitetnu nišansku spravu. Pušku sam do-

bio na poklon od visoko rangiranog i novopečenog oficira OVK-a.

– Moja je puška bila specijalna izrada srpske policije sa takvim optičkim napravama, da sam neprijatelja na drugoj strani video kao na dlanu.

– Ti i ja, mi smo neprijatelji.

– Da, i to iskonski. Potičeš sa Kosova?

– Da, u stvari ne. Iz zapadne Makedonije. Mi to ne zovemo Makedonijom. Za nas je to Ilirida.

– I mi Srbi, imamo drugo ime za to područje. Na Balkanu svako ima pravo na sve.

– Odakle si ti?

– Iz Kosovskog Pomoravlja. Daleko od Prokletija, proklete da su...

– 9. aprila 1999. godine, gde si tačno bio?

– Košare, linija snajperske vatre, a ti?

– Isto to, samo na drugoj, tebi suprotstavljenoj strani.

– Gledao sam te tako dugo kroz nišan.

– I ja tebe, možda i duže nego što možeš sebi da predstaviš. Nišanio sam baš tebe. Bio si prvi u borbenoj formaciji. Imali smo zadatak da vas sve likvidiramo.

– Ja sam te isto dugo posmatrao.

– I onda, zašto nisi pucao u mene?

– Nišanio sam tebe, a po nekoj neopisivoj unutrašnjoj naredbi, u zadnjem momentu kada sam prstom pritisnuo okidač, neverovatnom brzinom sam preusmerio snajper. I ubio sam četvrtog od tebe.

– Bravo, i trebalo je njega da ubiješ. Bio je sviinja, svakome je stao na žulj. Mnogo je ljudi upucao i to na kvarno. Ne samo vaše, nego je i nas tamanio. Odvratni legionar.

Mirko ga pogleda direktno u oči. Prepozna tu neku čudnu iskru koja kao da je govorila da preko puta sebe ima osobu ubicu. Zapita se da li i on nosi u sebi tu oznaku. Požele da ga dodirne i prstima sopstvene ruke opipa sve one bore koje je posmatrao na njegovom licu pre toliko godina kroz snajperski nišan. Kao da je ostao balsamovan. Sve je bilo na mestu, onako kako je izgledao u žaru borbe koja je širila zadah smrti u svim onim akcijama čišćenja terena. Košare, karaula ispod Prokletija. *Bože, koliko tuge ima ovaj u očima* – pomisli Mirko.

– Da li je i moj pogled tako tužan, kao tvoj? – upita on Blerima.

– Naravno. I ti tu iskricu imaš u sebi koja te jasno određuje kao ubicu. Ko zna da čita, on to vidi. Oči su uostalom ogledalo duše, to svi kažu i rekli su veoma davno. Pa zar ti misliš da je nama lako?

– Nije, zaista nije. Koga si ti nišanio tog istog dana?

– Tebe! I to veoma dugo i po naredbi. Znali su moji pretpostavljeni da si neka jača riba.

– I, onda?

– Ubio drugog do tebe!

– Zašto?

– Bio si mi simpatičan. Sudbina! Tvoja knjiga života nije bila zatvorena. Valjda sam čekao na ovaj susret! Trebalo je da u knjige mrtvih upišem drugog do tebe. Ko je bio on?

– Isto legionar. Stalno je pričao o Francuskoj. Naravno, pre toga je bulaznio o nebeskoj Srbiji. U stvari, bio je propalica, nedefinisani i nikada nije ni živeo u Srbiji.

Omađijani svojom sopstvenom pričom, stajali su i gledali se pravo u oči, u ta ogledala njihovih

duša, razmišljajući o proteklom ratu i okrvavljenim rukama. Nisu ni okusili svoju večeru. Stražar ih je posmatao sa diskretne distance i slušao njihovu priču. Prišao im je.

– Momci, vi treba da napustite kantinu. Takav je red.

Bez pogovora su ustali i krenuli. Jedan pored drugog, svako u svojim mislima. Od one jake mržnje koja je gajena i koja se neprekidno naduvala, kao da nije ostalo ništa. Malo je nedostajalo da, koračajući gotovo vojnički, ne zagrle jedan drugog i krenu potpuno sjedinjeni. To ipak nisu uradili. Kako su im ćelije bile na različitim spratovima, oprostije se grubim, ali otmenim klimanjem glava u znak pozdrava i poštovanja. Bila su to dva borca. Svaki od njih u bitkama čišćenja terena u interesu jedne ili druge neprijateljski suprotstavljene nacije.

Sledećeg dana sreli su se ponovo i započeli druženje, razgovore. Zbližili su se. Tema je ovog puta bio zatvorenik sa trećeg sprata, koji se prethodne noći ubio.

– Šta će nama osramoćen čovek? – upita Ble-
rim, te nastavi – Svakom predmetu dade Bog broj, težinu i meru. A šta dade nama ljudima? Možda previše patnje?

– Ne huli na Boga! On nam ga je kao takvog predodredio – odgovori Mirko.

– Ja to ne činim, ja sam samo tužan. Kako vi to Shki ili Srbi kažete: jebem te živote, što si takav!

– Život je splet okolnosti i čine ga neke sitnice. A ponajviše sukobi, sitni ali i veliki. Tu svako nekog pređe, zavlači i kao da traži sebi protivni-

ka. Mada, mi Srbi sve to vidimo ovako: protivnika prvo treba zbuniti, a onda nadmudriti.

– Tamo gde nema pravde, nema ni Božjeg milosrđa.

– Ali, mi Srbi i Albanci se mrzimo, dugo, veoma dugo. Jedna brutalno prisutna spoznaja da svako može da mrzi drugog. Balkan je takav.

– U stvari, ne znamo zašto se toliko mrzimo, kada ništa loše jedni drugima nismo učinili. Mada, mržnja na našim prostorima nastaje posle učinjenog dobrog dela, a ne lošeg. Zbog zavisti!

– Ne, to je nasleđena „turska“ upropašćenost.

– Mi sve tumačimo Turcima, kao da su oni za sve krivi.

– Upravo zbog toga. Oni i jesu krivi. Zaustavili nas u sopstvenoj priči.

– Ma ne, oni su bili sila. Vladali su na tri kontinenta. Imali su muku da izađu na kraj sa svima nama.

– Moja baka Rajka je govorila: „E moj sinko, ponekad je bolje da imaš gram sreće, nego kilogram pameti.“

– A moj deda Ćazim je govorio da nema veće sreće u životu od sopstvene dece, ali da ta ista deca mogu da budu uzrok tvoje najveće nesreće.

– Naša balkanska usta su prepuna minulih događaja. Zašto ne pamtimo budućnost? Mi smo bez granica u prostoru, bez početka i kraja u vremenu. A mi se na Kosovu stalno vrtimo u krug.

Šetnja je bila završena. Rastali su se zadovoljni.

****

Blerim i Mirko su se još u detinjstvu navukli na mržnju. To se odigralo u okviru familije. A nacionalizam je došao tek kasnije, jer deca ne znaju šta je to, dok im odrasli ne objasne.

Kasnije su ušli u rat, prihvatili drogu i krenuli putem kojim se ređe ide, stranputicom. Navučeni tako, i ubeđeni u sopstvenu moć, postali su otuđeni. Čovek po nekoj inerciji pamti samo neke delove svog života. Ili možda pokušava da zaboravi sve ono opterećujuće. A zaborav je kao sveća koja tinja, gori, gasi se, ali se uvek iznova pali.

Albanci i Srbi su odvajkada bili rivali u onim balkanskim predelima od prvog dana kada su se tamo sreli. Prostrana i divlja teritorija, dva naroda, a jedna zemlja, i sveprisutna ista mržnja. Upućena onoj drugoj strani u kontinuitetu, neprestano i sa primesama nekog iskonskog trajanja. Sve kao da ima kraj i propadanje, ali ta mržnja kao da je imala večnu i beskrajnu postojanost.

Prema tome, trebalo je da se mrze i preziru jedan drugog. To su i činili i kroz razmišljanja o suprotnoj strani, a i kroz povlačenje obarača na svojim snajperskim puškama. Pritisak na obarač je bio najlakši način da se prazne nabujali predeli njihovih opterećenih duša. Tako obuzeti mržnjom koja je postala deo njihovog krvotoka i razmišljanja, nijedan njihov potez više nema smisla. Tako uhvaćeni u kolo ludačke trke koja jedino poznaje rušilačke porive, nijedan od njih nije preskočio sopstvenu senku i nije bio u stanju da prizna kako se povećavanjem mržnje, uvećava i unutrašnji nemir i telesni bol.

Život je težak. Svi to nekako ponavljaju. Oduzimanje života kroz ishitren, a ipak kontrolisani pritisak obarača, mnogo je teže. Kroz nišansku optičku spravu ubica upozna svaki predeo oko očiju svoje žrtve, njegove napete žile na vratu, boju njegovog tena, crte lica, gustoću obrva, pravilnost nosa i njegovu punoću, te vrelinu i sočnost usana. Zapamti za sva vremena svaki treptaj njegovog disanja. Onda mu samo jednim potezom i tupim padom podari smrt. Overi život i preseli dosadašnji objekat posmatranja u predele mrtvih. Upiše u tamne knjige i prisilno završi jednu nezavršenu priču.

PRVA PRIČA „BLERIM”

U Portorožu je albanska kolonija držala pod kontrolom prodaju na zelenoj pijaci. Blerimov otac je bio mladi vođa ekipe. Živelo se u svojevrsnom getu. U deželi su pojedine zajednice vodile one poslove za koje su bile sposobne. Onaj jezik koje se razume, tim jezikom treba i da se pošalje poruka. Zelena pijaca je bila „majka“ svih iz te kolonije. Blerimov otac je na tom terenu bio faca. Rođen je u Vešalama, opština Tetovo. U rodnom selu je živela njegova žena sa decom i ostalima iz te velike porodične zajednice. Ljubavnica mu je bila Italijanka. Cura iz portoroškog kasina. Radila je kao krupije. Prve večeri kada je ugledala Blerimovog oca, poželela ja da bude njegova. Da mu pripadne bez razmišljanja i pokloni mu mladost. On je njene namere shvatio veoma brzo i potrudio se da je stavi pod kontrolu.

Da je onog prvog trena kada su se sreli znala da će njen život biti tužniji od kocke, verovatno bi pokušala da izbegne susret. Dovala je sebe do patnje pre nego što je uspela da otkrije ko je čovek pored nje. Suočavajući se sa gruboćom njegovih poteza, svaki put kada joj je nagoveštavao odlazak, ona je imala potrebu da ga ponovo vraća sebi. Tako je to išlo mesecima, dok nije shvatila

da je trudna. Onda je on sve ređe dolazio. Vređao ju je i nipodaštavao, bežao od nje. Sve do jedne večeri kada joj je jasno rekao da on odlučuje o tome šta će sa detetom da se desi kada se bude rodilo. Ako bude devojčica, može slododno da je uzme i ode sa njom za Italiju. Ako se bude rodio dečak, on pripada njemu, uzima ga i vodi u Makedoniju. Blerimova majka nije ni shvatila o čemu on, Albanac, jak momak i „capo del capo“ zelene pijace, priča.

Te večeri kada se porodila, pored nje nije bilo nikoga. Imala je samo jednu želju, da rodi sina i da joj on bude oduzet. Time bi postala ponovo slobodna, kao da se ništa nije desilo.

– Rodila si zdravog dečaka, zvaće se Blerim. Za pet dana izlazite iz bolnice. Ja dete istog dana vodim za Makedoniju kod mojih. Ti ćeš na oporavak na Bledsko jezero i vidimo se posle toga.

Ona je, onako iznurena, posmatrala tog markantnog tipa, oca njenog sina, otetog sina i jasno uvidela koliko ga mrzi. Bio je to njen prvi i bolan porođaj. Njena rodbina nije znala ništa o tome. Želela je slobodu i istovremeno da se rastereti ove muke. Možda je sanjala. Jednog trenutka se upitala zašto nikada za vreme trudnoće nije poželela da rodi žensko dete.

Tih pet dana iznurenosti i nejasnih želja prošlo je veoma brzo.

Blerimov otac je stigao u prisustvu jedne starije žene sa kojom je pričao na albanskom. Starija je preuzela dete i nestala kao što se i pojavila.

– Blerima ćeš moći da vidiš veoma uskoro. Samo se ti oporavi. Taksi te čeka napolju. Ja sam

sve sredio – izvadi novčanik i ugura hrpu novca u njenu tašnu. Samo je trenutak nedostajao da se ne sruši. Medicinska sestra ju je ispratila do taksija. Sve je bilo utanačeno, uhodano, isplanirano. Ona je ušla u taksu i gotovo ne verujući, krenula bez svog deteta. Nije ni stigla da ga podoji.

Blerim je poslat za Vešale, ona za Bled. Svaki put kada je tražila Blerima, on nije bio dostupan. Preko svojih ljudi, Blerimov otac je pretio. Posle toga se povukla u Italiju. U sećanju je sa sobom ponela dolazak mlade cure u Sloveniju, susret u kasinu i markantnu facu momka koji joj oduzeo dete. Ponela je čežnju da to svoje čedo dodiruje, miluje, peva mu pesme, uči ga italijanski... Otišla je za Rim.

Dečak je dobio „drugu majku“ i postao veoma umiljato dete. Rastao je u Makedoniji gde je odveden, kao da je tamo i rođen. Bezbrižno detinjstvo u okviru brojne porodice. Otac je dolazio iz Slovenije i bio mu je veoma drag, jer ga je viđao retko. Uvek mu je donosio posebne poklone i izdvajao ga od ostale dece. Majka je bila hladna prema njemu. Hladnija od mermera. Znao je, kao Albanac, da mora da prihvati odrastanje koje diktira ta muška logika, ali bez obzira na to, ta ledenost se širila do kostiju. Koliko god da je imao opravdanja za tu prisutnu majku, nešto ga je bolelo.

Svaki put kada bi je pogledao pravo u oči, nije joj verovao. Nedostajala mu je neka iskra iz njenih očiju. Nešto što govori da ga ona kao majka voli, da saoseća sa njim. Zato je verovao da, kad se neka osoba vidi prvi put, i kad se pogledi susretnu, da je to što prolazi kroz mozak prvih par

sekundi, odlučujuće za sve buduće odnose. Sve će se svesti na to prvobitno poverenje ili nepoverenje.

Izgleda da duša može da se ukrade i poklanja i prodaje... A šta je duša, da li ovaj dah, da li svesnost ili je to ono božansko u nama što nam dragi Bog daje rođenjem? Ljudi, posebno kad se zbliže, osećaju potrebu da je poklanjaju. Dok ljubav traje, sve je dobro. Kada ona nestane, tada nastaje patnja.

Blerim je bio spreman da smrvi brda da bi postala ravnice, a ravnice da pretvara u mora, samo da shvati zašto ga majka tako hladno posmatra. Postoji cveće koje ne trpi dodir. Postoji cveće koje miriše samo noću, a danju skriva svoj miris. Blerim je imao potrebu da ga neko pomiluje po kosi. U tom traženju je gubio i sebe i nadu u prisnost. To je bilo vreme koje ranjava, period kada je živeo sa one strane realnosti.

Običaj je nalagao da se ćuti. Ona je, kao nametnuta majka, ćutala i poštovala pravila, zadatu reč. Plašila se. Blerim nije znao o čemu se radi, mada je slutio. Znao je da mnogo tuge ima u svim tim običajima koji su ga okruživali...

Pogledom je, kao da nekog traži, poput pogleda ubice, prosio ljubav, nežnost, roditeljsku samilost. Želeo je jednostavno da uzme ono u šta je verovao da mu pripada, kako bi našao malo mira u svom paklenom carstvu samoće. Hteo je iz petnih žila da postane lopov kako bi ukrao delić majčine duše i utkao u sopstveno samopouzdanje.

Kada je imao sedam godina potukao se sa najboljim drugarom zbog sitnice. U naletu besa, povređeni kompanjon mu je sunuo u lice:

– Ti si kopile, tvoja majka nije naša!

– Ponovi to još jednom, pa da te sravnim sa zemljom...

– Hej, ne luduj, moj otac će sve da vas pobije. Ja znam, zna celo selo. Tvoja majka je Italijanka.

Blerim je svom silinom krenuo na njega. Da ih nije razdvojio učitelj, potekla bi krv. Ta najbitnija tečnost koja ima vrednost iznad svih stvari i odnosa. Zastao je, više nije mogao da diše. Kao da je na zemlji ponestalo kiseonika. Sve vreme dok je pohađao tu školu, tukao se sa istim dečakom.

Ja nemam majku. Živim pored žene koja me nije rodila! Kako je to moguće? – promrmlja sebi u bradu.

Od toga dana se povukao u sebe, zaustavio vreme bezbrižnog detinjstva, počeo da prikriva ranjenu dušu i više ni reći nije progovorio sa nametnutom majkom. Čekao je oca da doputuje iz Slovenije. Tako je odrastao. U petnaestoj godini je napustio selo Vešale i preselio se u Prištinu, na studije i politički aktivizam. Sa šesnaest je već bio utamničen zbog ideje o Kosovskoj Republici. Tri godine je proveo kao politički zatvorenik u Srbiji. Pušten je na pritisak organizacija za ljudska prava. Otišao je na zapad, u Švajcarsku. Vratio se na Kosovo u predvečerje bombardovanja i stupio u OVK. Dobio je naređenje da ode na suprotnu stranu karaule Košare u podnožje albanskih Prokletija.

DRUGA PRIČA „MIRKO“

Mirko je rođen u Boževcima, na istoku Kosova. Kada se zaratilo, njegovi roditelji nisu ni pedalj zemlje bili spremni da prodaju. Verovali su u ideju ostajanja na sopstvenim ognjištima. Mučili su se, radili na imanju i pokušavali da održe veliku porodicu na okupu. Četiri generacije su živele zajedno. On je pak želeo da ide dalje, što dalje, i da sačuva sebe. Imao je nameru da studira. Odlazak na visoke škole i studije medicine u Prištini, starci nisu lako podneli. To su prihvatili kao izazov novog vremena i pokušali da se pomire sa istinom. Tako je svako imao svoje razloge za patnju.

Mirko je hteo da studira po svaku cenu. Pisao je čak i pesme, doduše kradom. To se nije uklapalo u jaku tradicionalnu sredinu. Najstarija glava u porodici je dala saglasnost za njegov odlazak u grad. Bio je to deda Borislav. On je odlučivao o životu i smrti. Što je stariji bio, češće se sećao priče sa plastom sena. U ona stara vremena turske vladavine, smenjivala su se mirna i ratna dešavanja. Turci bi dolazili i zulumćarili. Kada bi se povukli, meštani bi u želji za osvetom činili zlodela. Jednom prilikom je uhvaćena grupa turskih lutajućih razbojnika i bila vezana žicom oko plasta

sena. Tako je držana u neizvesnosti neko vreme pod seoskom stražom, sve dok nije naišao neki pijani komšija. On je nehotice zapalio seno. Gorelo je seno, a potom i tela u plamenu. Bežeći od vatre, oni jači u tom lancu su vukli slabije u središte plamena.

Svaki put je imao loše snove kada bi deda pričao o tom događaju. Bojao se i istovremeno zamišljao bol jadnih ljudi u vrelini vatre. Ta priča sa plastom sena je njemu sve više bila odraz varvarstva, a sve manje plemenito rodoljublje. Deda Borislav je njemu zamenjivao roditelja. Otac je poginuo kada je Mirku bilo deset godina. Poginuo je strmoglaveći se niz padinu traktorom, kada je pokušao da ore tamo gde ni Turci nikada nisu orali.

Njihova je loza bila stara. Potali su sa Kosova. Bili su starosedeci. Sa nevericom su gledali na sve one pridošlice bilo srpske, bilo albanske. Zbog toga nisu prodavali ni pedalj svojih poseda. Sa prvim albanskim komšijama imali su korektne ustaljene odnose poštovanja. Znalo se ko, kako, i kome prilazi kada se posećuje i u kojim prilikama se komunicira. Posebno kako su se rešavali eventualno nastali sporovi, po bilo kom pitanju, zbog imanjanja, stoke, uvreda ili svečanosti. Tradicija je bila sve!

Majka je bila jaka žena. Dovedena po dogovoru dveju porodica koje su godinama međusobno saradivale. Nju niko nije ni pitao za koga želi da se uda. Jednostavno, njeni su je dali. Dom joj je bio dodeljen, trebalo je što pre i bez prigovora da prihvati. Bunila se ona, ali to nije imalo puno odjeka ni na jednoj strani. Niti je majka slušala njene jadi-

kovke, niti je bilo ko imao vremena za njene suze. Privikla se, počela da rađa i dobila svoje mesto i ulogu u svemu. Tako je prepoznala svoje mesto u tradicionalnom familijarnom poretku. Iako je bilo mnogo dece u dvorištu, Mirku je bila posebno privržena. Bio je najmlađi kada je ostao bez oca. Deda je od tada preuzeo ulogu i oca i dede. Na tom imanju od nekih dvadeset hektara, živele su četiri generacije. Neki su se u međuvremenu otisnuli u Švajcarsku, ali se radilo za jedno domaćinstvo i pod vođstvom deda Borislava.

Kada je stigao u ne tako udaljenu Prištinu, poželeo je već prve večeri da se vrati nazad. Njegov deda je znao da govori albanski. Sa komšijom se obostrano i u poštovanju komuniciralo na oba jezika. Mlade generacije su ignorisale jedne druge. Iako su svi učili u školi jezik druge etnije, po nekoj ustaljenoj praksi ignorisali su jedni druge. Baš kao u Skoplju. Tamo na pijaci, kad se sretnu Albanac i Makedonac, ne pričaju niti albanski niti makedonski, već koriste srpski, jezik zajedničkog neprijatelja kako bi suprotnoj strani oduzeli dostojanstvo. A svest o časti je na Balkanu najjača stvar. Čast rešava sve odnose. Pokreće ratove i smiruje strasti! Na tom skućenom mestu, gde se vremena određuju ratovima, Mirko je želeo da postane plemenit lekar i zakune se Hipokratovom zakletvom. Ipak je rešio, na samom startu, da sa Albancima iz inata govori isključivo srpski. Oni su za njega prosto bili „Šiptari“. A znao je i to da je on za njih bio „Škije“!

Mirko je na studijama proveo godine i godine i sve manje se medicinski usavršavao. Postao

je političar, arogantan, sa jakim vezama sa Beogradom. Dedi je davao pogrešne informacije o završenim godinama medicinskog obrazovanja. Na drugoj strani je u svim akcijama rešavanja srpskog pitanja u pokrajini bio u prvim redovima. Jedva je završio dve i po godine studija, posle provedenih pet godina na univerzitetu. Opravdanje za dedu našao je u neophodnosti da se odazove pozivu patriotskih snaga koje su srpskoj strani na Kosovu želele sve najbolje. Bar su u to svi u njegovom okruženju verovali.

Sve predradnje koje su pripremale bombardovanje Kosova i Srbije sačekao je kao večiti student na ekstremnim pozicijama i verovao je u pravednu srpsku stvar na svetoj srpskoj zemlji Kosovu. Imao je ponudu da se u predvečerje bombardovanja skloni u Beograd. Političko ubeđenje i njegova crta koja ga je definisala kao starosedeooca na tim prostorima, nisu mu to dozvolili. Ostao je svesno na političkoj funkciji pri paravojnim policijskim snagama. Samostalno i u veri da se bori za pravednu odlučujuću bitku, prihvatio je odlazak da brani karaulu Košare u podnožju Prokletija. Nije ni znao gde su Prokletije na karti. Stasao je u Kosovskom Pomoravlju. Imao je drugačiji naglasak i nekako se sporije kretao. Nije slutio koliko suluđog ima u njegovom odlasku na sasvim suprotnu stranu. U vrhove, gde caruju orlovi. U njegovom Pomoravlju sve je nekako bilo pitomije. Prve hukove borbenih NATO aviona čuo je stojeći na prvoj liniji, okrenut Albaniji i posmatrajući neprijatelja kroz snajpersku pušku.

LEO „Hod Balkanskom rutom”

Leo je doleteo redovnom linijom JAT Airways-a od Beograda do Ženeve. Pokazao je svoj diplomatski pasoš na granici, uredno prešao i uputio se ka džipu sa diplomatskim tablicama. Na aerodromu ga je sačekao predstavnik Srpske misije Ujedinjenih nacija. On je sutradan trebalo da bude na sastanku Međunarodne organizacije rada, kao zvanični član državne delagacije.

Zamolio je šofera da vozi direktno u kancelariju Ujedinjenih Nacija. Ne ušavši u zgradu, još u garaži napusti prethodni auto, promeni garderobu takoreći u hodu i pređe u drugi auto sa zatamnjenim staklima. Uzeo je samo jednu unapred pripremljenu sportsku tašnu. Bila je sportska, ali od kože. Momci sa Balkana vole firmiranu robu. Ovim je autom upravljao sam. Vozio je možda nešto agresivnije nego obično. Posle nepunih deset minuta već je bio na autoputu u pravcu Sankt Galena.

Znao je o gradu Svetoga Gala mnogo toga, a naročito o ljudima koje će večeras da sretne uz najveću diskreciju. Nije imao mobilni, niti bilo koji drugi elektronski uređaj. Auto je bio bez diplomatskih oznaka i sa francuskim registarskim tablicama, neupadljiv i ne tako nov.

Pustio je francusku muziku na radiju. Mada nije žurio, dao je gas u naletu nekog posebnog uzbuđenja. Imao je dobar osećaj i verovao da će sve da završi onako kako je i planirao. Opipa pasoš u unutrašnjem džepu svoje kožne jakne i zadovoljno se osmehnu. Bio je fantastičan organizator i osoba koja ništa nije prepuštala slučaju.

Švajcarska služba za praćenje je imala dojavu da će Leo da poseti njihovu Konfederaciju. Nisu znali sa koje će strane da uđe i kog dana. Kantonalne vlasti zbog toga nisu obavestene o njegovom mogućem pojavljivanju na ovim prostorima. Bio je osoba za koju se u svetu državnih poslova znalo.

Sankt Galen je grad na tromedi država, ne tako veliki, ali moćan za neke stvari. Prema statistikama se nalazi na osmom mestu po količini opijata koja se meri u otpadnim vodama. Ovde živi isto onoliko osoba kao i pre sto godina, u vreme kada je tekstilna industrija bila glavna privredna grana. Skoro trideset posto stranaca sa svih meridijana, negde oko sto trideset nacija.

Ekipa sa Balkana je predstavljala jaku amorfnu zajednicu. Gotovo svi migranti koji su došli sa prostora bivše Titove Jugoslavije, prošli su kroz Sankt Galen. Ta istočna granica je stvorila pojas koji naseljava jaka populacija iz balkanskih oblasti. Kada su stigli ti ljudi raznih orijentacija, sa njima je u prtljagu prenet i neki drugi mentalitet, senzibilitet i pojačana doza nasilja. Nasilja prema ženskom rodu, prema ostalim članovima zajednice, i naravno, prema sebi sličnima.

Leo je bio lep čovek. Bog mu je podario sve. Od izgleda, do intelekta i uspeha. Tu nije bilo po-

trebe ni za kakvom korekcijom. Imao je muževan izgled lica, visinu, ponosit stas i prenaplašene mišiće. Bio je uočljiv, kako obično Jugosloveni ili Balkanci umeju da budu. Ostavljao je za sobom uzdahe mnogih žena koje bi ga slučajno ili namerno sretale. Sami muškarci su priznavali da je zračio harizmom. Imao je specifičan sjaj u očima koji je znao da hipnotiše sagovornika. Oblačio se izazovno, kao i svi šmekeri sa ovih prostora i znao je da kombinuje boje i uklapa stilove i modne trendove. Prosto, zanimalo ga je ono što je bilo u trendu i umeo je sve to da uskladi. Znao je pravila ponašanja. Jednom rečju, bio je čovek od integriteta. U toku komunikacije ostavljao je utisak umerenog i prijatnog sagovornika. Govorio je nekoliko jezika, među njima srpski, engleski, španski, ruski i albanski. Bilo koja tema da je bila na dnevnom redu, znao je o čemu je reč.

Leo je učio „zanat” ispravnog i lepog ponašanja. Uostalom to mu je i bio posao. Radeći na Balkanu, znao je da je su za opstanak prvi preduslov superiornost nad svim ostalim ili koruptivne veze kojima bi mogao da potkupi sve redom. Pošto je dolazio iz Amerike, probao je da balansira između obe mogućnosti. U stvari, imao je potrebu za nekom posebnom potvrdom. Zbog toga je u sopstvenoj narcisoidnosti išao ponekad i dalje i radio na sebi mnogo više nego što se od njega očekivalo. Ne samo da je znao jezike, već je upisao i dodatne studije fakulteta bezbednosti i političke istorije.

Rođen je od oca Amerikanca, poreklom iz Latinske Amerike i majke Srпкиnje. Prevagnula je ipak ona jača, majčina struja i sebe je jasno video

kao punokrvnog Srbina. Rođen na tlu Sjedinjenih Američkih Država, obezbedio je sebi pasoš te zemlje. Majka je bila prevodilac u ambasadi u Vašingtonu. Jedna jedina poseta Managvi i susret sa njegovim ocem je odredila njenu sudbinu. Iako je rođen kao dete ljubavi, od oca nije mnogo dobio. Pod nerazjašnjivim okolnostima, otac je nestao u vreme previranja kada je obarana hunta u Nikaragvi. Kao pripadnik kaste koja je posedovala ogromna imanja, imao je velikih problema u vreme revolucije. Jedino što je Leo dobio od oca bila je apanaža njegovoj majci koja je omogućila boravak i školovanje u Vašingtonu. Ako je Leu uopšte nešto nedostajalo, onda je to bilo odsustvo oca. Nikada ga nije upoznao, video. Samo crno-bele slike koje je majka pokazivala. Ali o tome nije puno govorio.

Majka je ostala u Americi, trudeći se da ga izvede na put. Nikada se nije preudala i njen svet se svodio samo na Lea. Radila je i dalje kao prevodilac u pojedinim trgovinskim firmama. Kako je partner iz Nikaragve regulisao pitanje njene apanaže, nikada nije otkrila. Nikada nisu bili venčani. Novac je uredno stizao i to je bilo sve. Nije znala ni ostale članove porodice, niti je smela više da otputuje za Managvu, grad njene mladosti. Kod svog sina koji je stasavao je volela toplinu tamnih očiju Latinske Amerike, kao i neku posebnu nostalgичnost balkanskog pogleda. Jedna predivna mešavina svetova i mentaliteta. Pored toga, insistirala je na tome da ga odgaji u duhu jugonostalgичne tradicije. Rođen je za vreme Tita, 1970. godine. Ona je bila Beograđanka. Njen otac je ra-

dio u državnoj bezbednosti. Čovek od poverenja u tajnosti i „velika riba“ za to vreme.

Vozeći i brže nego što je smeo, bio je na domaku Ciriha. Do Sankt Galena je preostalo još nekih osamdesetak kilometara. Oseti neku jezu, pomešanu sa strahom. Smejao se sebi uvek kada je glumio neustrašivost pred drugima, a prečesto je u sebi osećao nesigurnost. Večeras sreće važne ljude. Čim obavi posao vraća se u Ženevu!

Noć nad gradom u podnožju Alpa bila je mirna. Tako je trebalo da stigne neprimećen i inkognito. Ta pomisao mu podari osmeh na licu. Veći deo života proveo je u zaveri. Bio je taj koji je vukao konce. Odlučivao je o sudbini drugih. Više mu je odgovaralo tako nego obrnuto. Večerašnji sastanak je utanačio preko poverljive osobe nekoliko nedelja unapred.

Stigao je na železničku stanicu. Auto prema preporuci ostavi u jednu zabačenu ulicu, gde se znalo da nema postavljenih kamera koje su snimale okolinu. Sede u autobus gradskog saobraćaja i uputi se prema kafiću po imenu *Galija*. Ušao je neupadljivo i opušteno, kao da je stari gost. Ostavljao je utisak osobe već naviknute na običaje onih koji već godinama borave u gradu. Gazda ga prepozna, ali po dogovoru, ne pozdravi ga. Ponudi piće i reče mu da može kasnije da siđe sprat niže. Sa desne strane na vratima piše *privatno*, levo je toalet. Preporuča mu da bez kucanja uđe na privatna vrata. Leo je pio svoje naručeno piće, kafu i ceđeni sok od pomorandže. Kako se unutra nije pušilo, izađe ispred lokala i zapali cigaretu. Okom osobe koja zna svoj posao razgledao je ulaz, okolinu i zgra-

du preko puta. Ostavio je utisak nezainteresovane osobe i posetioca restorana koji je došao da ovog nedeljnog popodneva uživa kao i svi ostali u kafiću. Vрати se na svoje mesto, popi još jedan gutljaj soka i zavali se u fotelju. Bio je potpuno neupadljiv. Svako je uživao na svoj način. Prelistavao je neki časopis koji je izvadio iz svoje torbe. Torbu ostavi na fotelju, cigarete na sto. Uze samo svoju jaknu. Uputi se prema toaletu.

Prema preporuci, umesto levo, uđe bez kućanja, desno. Tri momka su stajala i čekala. Redom razmeniše po jedan poljubac u obraz. Iz ove prostorije uputiše se kroz druga vrata ka hodniku i liftom na prvi sprat koji se nalazio tačno iznad restorana. Predade ključ ženevskog auta gazdi i sede na fotelju.

– Momci, zahvaljujem na dobrodošlici! – reče veoma lakonski i tihim glasom.

– Dobro nam ti došao – odgovori gazda.

– Slušajte, ja nemam puno vremena, kada budu stigli ostali, saopštiću instrukcije i onda izlazimo odavde.

– U redu je! – odgovoriše svi uglas, Sivi, Srbin iz Hrvatske, Orao, Albanac iz Makedonije i Mrki, Hrvat iz Bosne.

Neko zakuca na vrata. Leo se okrenu ka zidu, stavi masku preko lica. Ova trojica ostadoše licem prema vratima. Po dogovoru, u sobu na ovu tajnovitu seansu uđoše kao pod komandom sedam momaka. Svi su bili mladi, veoma snažni, lepo obučeni, ali nekako ukočeni.

– Slušajte momci, ja ću da izdam naređenja, a da se ne upoznajemo, bez diskusije. Imam tri stvari zbog kojih sam doputovao tako daleko.

Niko se nije pomerio s mesta. Leo je udobno sedeo u fotelji, Sivi, Orao i Mrki su mu čuvali leđa i gledali prema svojim kompanjonima. Sedmorica mladih ne trepnuše. Očarani što su bili u prilici da čuju po prvi put glas nekoga ko izdaje naredbe direktno iz Srbije. A možda i zbog napete atmosfere. Sve je izgledalo nekako ritualno.

– Prva stvar, menjamo sistem šifrovanja. Od sada pa nadalje, šifre dolaze direktno sa Balkana, preko srpskih mobilnih telefona. Ovde će na dešifrovanju da radi samo vas nekoliko, tj. samo vas sedmorica koji ste večeras ovde. Uvođenje u tajnu novih kodova otkriće vam u toku večeri Sivi, Orao i Mrki. Oni su tu školu već apsolvirali u Nišu!

– Drugo, veoma bitno, predaću listu devojaka koje su u međuvremenu dobile švajcarski pasoš. One su naši potencijalni jataci. Od sada pa nadalje, ubacivaćemo u posao samo proverene dame i osobe od poverenja. Lista sadrži njihove adrese i mobilne telefone. Ako neka od njih pobegne od nas, procedura je poznata samo vama. Namamićete izdajicu na putovanje do Jamajke. Destinacija je ostala ista i ponuda u prvoj klasi. Naravno, obračun sa ptičicama koje su prerano propevale, nije vaš zadatak. Vaše je da ćutite o tome.

– Najzad, imam još jednu stvar! – On začuta za trenutak. Kao da ih je veštačkim očima posmatrao otpozadi. U prostoriji je vladao muk! Nastavi smireno:

– Zbog dodatnih mera predostrožnosti, od sada pa ubuduće, za vas će na ovom višem nivou da važi novo pravilo. Ako ste svesni da se mobilni

telefoni prisluškiju, onda ih ubuduće nećete koristiti. Svaki momak koji će raditi za vas, biće ovde poslat sa srpskim brojem. Na taj broj se šalje šifra, sa njega se prosleđuje povratni izveštaj o dostavljenoj robi. Vas sedmorica od sada pa ubuduće treba da instruišete vaše zavisne korisnike da narudžbina ide isključivo preko mobilnog. Zabranjujem vam striktno od sada pa nadalje da pričate. Zainteresovan za koks treba da zna sledeće: on zove srpski mobilni i meri vreme štopericom. Ako je deset sekundi, onda želi deset pripremljenih porcija. Kako izgleda porcija, ne treba da vam dodatno opisujem. Znači, još jednom, poziv sa njim se ostvaruje bez razgovora. Sa drugog mobilnog, vašem šetaču – lauferu se šalje šifra koju on ne razume. On je vama pokazuje, a vi mu saopštavate kod koga u vreme ručka odlazi u stan i predajući pošiljku, uzima lov. Mi prodajemo samo kokain, latinoamerički. Novac, kao i do sada, šaljete dnevno, na poznate adrese i Vestern Unionom, a veću količinu preko određenog kurira autobusima onih prevoznika koji rade za nas.

Ućuta ponovo. Gazda restorana im pokretom glave pokaza da mogu da odu. Na samom izlazu, dodao je:

– Večeras ja častim, siđite lagano i sa sporednog ulaza, oprezno, u manjim grupama, uđite u lokal. Muzika vas čeka. Večeras je sedeljka. Dolazi nam i trbušna plesačica.

Leo ustade sa stolice i približi se prozoru. Pogleda prema ulici. Neka perfidna mirnoća je mamila spolja. Prođe autobus, zatim kola hitne pomoći, za njima i policijski auto. Zvuk prodorne sirene se izgubi u noći. On zatvori oči. Na trenu-

tak se u njegovoj percepciji pojavi ogavna kobra. U snu se uvek plašio zmije. Za njega je to bio loš znak.

– Momci, uputstva sam preneo, spisak devojaka je tu, u kožnoj sportskoj tašni, kodovi za dešifrovanje takođe. Imam loš osećaj. Ne znam zašto. Ali, prateći svoju intuiciju, ja se večeras ne vraćam u Ženevu. Noćas slavite bez mene. Gazda, – obrati se Sivom – tvoj je zadatak da što pre predaš auto u Avia rent-a-car, bilo gde, to bar nije frka. Arbanasu, – tako nazva Orla – sešćemo zajedno u tvoj auto i prebacićeš me do austrijske granice. A ti mali „ustaša“, – nasmeši se Mrkom i reče – dođi da te poljubim i odi dole, te se pridruži pijanci.

Izrečene naredbe sprovedoše u tišini i veoma poslušno. Ugasi se prigušena lampa na prvom spratu, prostorija ostade u svoj konspiraciji kao da tu pre par minuta nije ni bilo ljudi. Kafić je bio pun, prepun. Svako je imao svoju temu i svoju zabavu. Jedan auto je ubrzano napuštao Sankt Galen. Na granici, u tim sitnim satima nije bilo nikoga. Leo naredi da se vožnja nastavi do Salcburga.

****

Leo je u državnu bezbednost došao u vreme olujnih ratova nad Balkanom, u predvečerje kosovskog rata i bombardovanja Srbije. Ameri su imali interesa da ubace svog čoveka. Pre toga je radio na jednom institutu koji je za potrebe američke vlade posmatrao događaje u širem regionu

zapadnog Balkana. Bio je istoričar i politikolog. Poznavajući jezike i mentalitet tih prostora, imao je dobar rejting u odnosu na ostale kolege. Stejt department je kroz službe nižeg ranga postavio pitanje njegove moguće uloge dvostrukog špijuna, nudeći mu i pare i zaštitu i dalje napredovanje na poslu posle obavljenog zadatka. Prihvatio je, ali je dolaskom na Balkan u njemu proradila žica srpskog inata, kojom se blago naklonio onoj strani u svojoj duši koja je poticala od majke. Pobedio je majčin ponos i njena vaspitna tiha linija. Ta iskonska veza sa rađajućim srpstvom i neka nejasna atavistička veza sa precima je od njega stvorila srpskog patriotu.

Naravno da je u početku igrao na žici i prvobitnim je nalogodavcima slao dobre izveštaje. Sve do momenta kada su avioni iz Aviana krenuli prema Srbiji. Od tada mu se gubi trag kod Amera, ali oni ga nisu zaboravili. Naravno da su njegove koordinate prosleđene i određenim zemljama u regionu, pa i Švajcercima. Govorio je sam sebi: „Oni nama bombe, mi njima milo za drago kad-tad!“

Dugo je razmišljao šta bi to bilo adekvatno. Analizirajući put droge i iskustva koja je stekao posmatrajući kosovske Albance, sinula mu je ideja: „Umesto bombi koje nemamo, poslaćemo im drogu!“ On je bio taj koji je sve koordinirao i u sopstvenoj, famoznoj kuhinji pripremao recepte za sve moguće i nemoguće akcije.

Kada su Leo i šofer Orao stigli u Salcburg, naredi mu da ga odveze na železničku stanicu. Uvek je koristio stanice kako bi zavarao trag. Oprosti se od njega i bez ritualnog pozdrava pruži mu ruku. Uputi se prema stanici lokal-

nih vozova i uze na automatu kartu u jednom pravcu, za mesto Reitberg. Za nepunih pola sata našao se u samom selu. Poznavao je Sandru iz Niša koja je bila vlasnica restorana Berghof. Od stanice uze taksi i vrlo brzo se nađe pred ulazom predivnog lokala. Uđe smireno, gotovo neprimetno i potraži neko mesto u ćošku. Naruči piće koristeći svoj skromni nemački i upita za Sandru. Konobar mu učtivo saopšti da će preneti gazdarici. Nije prošlo ni deset minuta Sandra je stajala ispred njegovog stola.

– Bože, čoveče, pa zar ti u ovo vreme nemaš mobilni da mi javiš da te sačekam na stanici?

– Ja sam ovde inkognito i nemam pri sebi ništa od tih kompromitujućih uređaja. Moram večeras da spavam ovde.

– Nema frke, veoma rado ću da te ugostim. Biće mi čast da budem tvoja domaćica.

– Gde ti je muž?

– Na Oktoberfestu u Minhenu, zaliva se tamo sa svojim društvom. Verovatno sad ne zna za sebe. Ne brini, ne vraća se do sutra. Koliko ostaješ?

– Danas je nedelja ili već ponedeljak, sutra predveče bi trebalo da budem na aerodromu u Beogradu.

– Pogledaću za avio-kartu, kuhinja je već zatvorena, ali idem ja da ti lično nešto priprelim, da te potkrepim. Vraćam se brzo.

– Slažem se i radujem što sam u prilici da te vidim.

Ona krenu graciozno prema kuhinji. Posmatrao ju je kako lepo hoda. Bila je stasita, veoma lepih nogu, obučena izazovno i sa stilom, svaki detalj

na njoj je imao smisla. Uredna frizura, šminka i veoma negovane ruke i nokti. Neko je drugi za nju radio. To se videlo. Ona je komandovala. Njenog Frica je upoznala u Beogradu, kada je ovaj došao da se zeza tokom ludorija na beogradskim splavovima. Bila je večita studentkinja prava u Beogradu, poreklom iz Niša. Lea je upoznala zahvaljujući takođe nekakvoj noćnoj žurci u samom Nišu.

Kad je ušao u sobu, na krevetu je bilo sve pripremljeno da ovu noć provede u uživanju. Prostorija osvežena miomirisima, bademantil, papuče, pižama i neseser pun neophodnih stvari za ličnu higijenu. Obrijao se, istuširao, jednostavno sredio. Tako nag leže u prostrani francuski ležaj i upali televizor. Nije ni posmatrao slike, samo je imao potrebu da ne bude potpuno sam u prostori. Neko zakuca na vrata. Sandra. Baš onakva kakvu je poželeo. Oskudno odevena, predivna prozirna haljina. Presvukla se, ali je bila bosonoga. Kada su se prvi put sreli, igrala je u klubu u Nišu. Žuljale su je cipele, a htela je po svaku cenu da đuska. Zbog toga se izula.

– Znaš zašto sam bosa? – upita ona.

– Da, takva si bila i kada sam te prvi put upoznao.

– Imala sam takvu želju da igram, da pokrećem svoje telo u ritmu muzike Amadeus benda, a cipele su me žuljale. Igrao si tik do mene kada si me zgazio, namerno ili slučajno, jebala sam ti sve po spisku. Okrenula sam se da bih videla tog medveda. Umesto mece, ugledala sam tebe. Bila sam zabezeknuta. Mirisao si na Terre hommes i bio raskopčan do pojasa. Ne znam ni sada zašto sam ti prišla i kako sam završila sa tobom u krevetu. Ali bilo je strava!

On se nasmeja i pogleda je poluzatvorenim očima.

– Želim da pijem viski, blu label.

– Dobićes ga odmah.

Priđe mini-baru i posluži ga lagano i uz graciozne pokrete gazele koja kao da ima nameru da hoda, trči, rida ili provocira. Ležao je na leđima u velikom krevetu. Nag, napet i ukrućenog kurca. Ona se pope na njega i uzjaha ga. Dodade mu viski desnom rukom. Levom rukom povuče haljinu nagore. Nije se približavala njegovom falusu. Nalazila se negde svojom zadnjicom na njegovim obnaženim i jakim grudima. U takvoj nezgodnoj pozici on popi gutljaj viskija. Više je prosuo nego što je uspeo da doturi do svojih usana. Ona se lagano saže i poljubi ga. On je ugrize za jezik. Spustivši čašu udari je tako snažno po butinama, da se ona stresla. Usne su im bile spojene, ali taj osećaj da sve trne navali sveukupnom silinom njenog tela. Udubi se u poljubac, želeći da mu pripadne i postane deo njega. Noćas je imala tako žarku želju da je on uzme. Onako ludački i žestoko kao što čine Balkanci.

Ne zna ni sama kada se oslobodila haljine i kada je on ušao u nju. Osetila je da joj uši gore i da je u međuvremenu doživela tri orgazma. Da li je on svršio i kako je njegovo telo odreagovalo, o tome nije razmišljala.

Leo je dao sve od sebe. Znao je da je zahtevna i da očekuje od momka sa naših prostora mnogo više. Zapadnjaci imaju bogatstvo, uređenu državu, sve je podešeno cilju i radu. Ali oni prosto nemaju vremena za svoje žene. Oduzeta im je polna moć. Ne diže im se, ne jebu dovoljno agresivno.

Tako je mislio Leo. Po dolasku iz Amerike dugo mu je trebalo da ukapira fazon naših cura.

Umorni od nekoliko orgazama zaredom, opušta se i u pokušaju da naprave pauzu, odvojiše se jedan od drugog. Okrenuti licem u lice, on joj dohvati ruke i poče nežno da ih ljubi.

– Slušaj, predivna si. Tako mi je lepo sa tobom!

– Uvek to tvoje „slušaj“, uvek voliš da naređuješ. Ta jebena policijska umišljenost.

Sandra je znala da je on neka faca u policiji. Naravno, ne sve i ne do kraja. On joj sredio da dobije validnu potvrdu o nekažnjavanju kako bi sakupila sve papire za venčanje sa Austrijancem i dobila boravak u ovoj bogatoj zemlji. Ne samo da je uspela, već je postala i gazdarica hotela. Poslednji put kada su priredili oproštajnu jebanku, Leo ju je zamolio da bude na listi mogućih jataka na zapadu jer se nikad nije znalo ko bi kome mogao da zatreba. Na osnovu toga, on je i znao koordinate njenog boravka.

– Obožavam žene koje daju sve od sebe u krevetu. Kada te je tvoj muž poslednji put imao?

– Eh, pitaš me previše. Pre dve nedelje.

– I ti to možeš da izdržiš?

– Mogu, što ne bih mogla?!?

– Veruješ da si u stanju da apstiniraš, kada tako u međuvremenu naiđu tipovi poput mene!

Ona ga pogleda popreko. Spusti lagano ruku na njegov obraz, pomilova ga po kosi, prstima prođe kroz njegove guste vlasi. On zadrhta. Tako ga je majka uvek milovala, sve do puberteta. Seti se tog bezveznog detalja.

Sandra ustade i ode pod tuš. Dugo se tuširala. Posmatrao ju je kroz staklena vrata kupatila.

- Nećeš sa mnom pod tuš?
- Ne, želim da mirišem na seks i na tebe.
- Napuštam te, već je pola pet ujutru, odmori se!
- Laku noć, draga!

Kada je pokucala na njegova vrata, veoma učtivo i zvanično, kao da prošle noći nisu u ovu sobu ulazila mora i bure i oluje i sve strasti ovoga sveta, on je još spavao. Probudila ga je ovlaš poljupcem, naredila sobarici da unese doručak i saopštila mu da za sat vremena polaze na aerodrom. Odlučila je da ga isprati.

On se nevoljno pokrenu. Sve ga je bolelo, naročito prepone. Kao da je pretrčao beogradski maraton. Ustade nevoljno, i navali na doručak kao sumanut. Istušira se na brzinu, obuče i napusti gnezdo zabranjene ljubavi.

Izašao je na terasu restorana. Osetio je svežinu alpske hladnoće. Stresajući se od trenutne hladnoće, zatvori oči i priseti se još jednom pret hodne burne noći. Sve što se tu zbilo, ostaće tu. On svoje uspomene ne nosi sa sobom. Svaki put kad sebe podari, uradi to do kraja, ali svaki put kao da oseća gubitak neke moći koju nosi u sebi, kao jak momak sa Balkana.

U trenutku kada je sleteo na beogradski aerodrom u 20.10 časova, dvadeset i jedan maskirani policajac kantonalne policije grada Svetoga Gala i specijalaca iz Berna su upali u kafić „Galija”. Kafić je bio prepun. Gazda je slavio. Nekima su preneli da je njegov rođendan, drugima da je položio neki ispit, trećima da je neko od osoblja postao tata. Niko živ nije do kraja znao motiv slavlja. To nije bitno za dobru žurku. Jednostavno, slavilo se. Pijanka, ona prava balkanska.

Gosti su se, iako malo zbunjeni, redom povi-
novali i predali sve svoje novčanike i najsitnije
papiriće po džepovima. Opšta kontrola. Nekog su
tražili. Svi su bili tu, gazda, njegovi dobri drugari,
njegov kum, osoblje restorana, ono koje je radi-
lo na crno bez papira i ono na belo sa regular-
nim dozvolama boravka. Tu je bila i neizostavna
muzika, legendarni di-džej Gaga, čak i trbušna
plesaćica. Samo jednog nije bilo. Lea! On je od-
lepršao, a cela ova policijska bulumenta je došla
zbog njega. Koja podudarnost? U momentu kada
se on spustio na tlo srpskog aerodroma, policija
je pompezno i agresivno ušla u kafić. Da je Leo
sve ovo posmatrao iz daljine, bio bi zadovoljan i
mogao bi sebi reći da je dobro što je poslušao onaj
unutrašnji glas koji mu je kroz sliku kobre poslao
opomenu da se što pre udalji iz Sankt Galena. Tek
sutradan su mu pajtaši javili za raciju. Svi su se
naglas smejali.

****

Leo je mrzeo sve što bi imalo predznak zapa-
da. On je sad jednostavno voleo Srbe, sve ono što
je imalo južnjačku sentimentalnost. U Americi
mu je smetala ta linija racionalnosti i hladnoća
u odnosima. Iako je odrastao tamo, dolaskom na
Balkan se preokrenuo. U njemu se desila neka
neobjašnjiva promena. Osećao je to kao nešto au-
tentično. Prihvatio je nova pravila ponašanja i ne
razmišljajući, furao taj novi fazon. Imao je oprav-
danje za sebe i svoje postupke. Nedostajao mu je
prerano preminuli otac. Iako je otac poticao iz

bogate porodice velikoposednika plantaža šećerne trske, za Lea to nije bila prepreka da razmišlja intenzivno o teologiji oslobođenja, o komunizmu Kastrovog tipa, da opravdava sandinističku vladu u Managvi. Veza sa Latinskom Amerikom je u njemu usadila jednu buntovničku karakteristiku koja ga je pratila sve do Srbije.

Došavši kao zaposleni jedne fantomske firme u Srbiji, imao je u stvari zadatak da prati i analizira po unapred smišljenom programu svojih nalogodavaca. Jezike je poznavao. Posedovao je četiri pasoša: američki, nikaragvanski, a dolaskom u ove krajeve dobio je olako srpski i hrvatski. U jednom od njih, zaista se zvao Leo. Time je stvorio paravan iza koga se godinama krio. Posle bombardovanja Kosova se propio. Viski je bio njegovo omiljeno piće, ali dolaskom na Balkan katkad je „ljuštio” i rakiju. Pio je ljutu u ogromnim količinama. Opijao se posle završenih poslova do besvesti. Nikada na poslu i nikada pred pretpostavljenima. U noćima kad bi ostajao sam, tada bi se patosirao. Ili, kako je on sam voleo da ponavlja, bivao bi pijan kao letva!

Živeo je sam. Nije bio u stanju da pronađe ženu svog života. I pored toga što je imao šarma, telesnu nadprosečnu mišićavost i takoreći svoje najbolje godine. Bio je sa mnogim ženama, ali nikada do kraja opušteno i bez rezerve. Jednu bi napuštao, novu pronašao. Nikada sâm, ali usamljen. Ponekad je upadao u ponor praznine koja ga je odvlačila u predvorje utučenosti i nerasploženja. Svaki put se pitao koju to ženu traži kada je u stanju do svake da stigne. Do udatih, mla-

dih šiparica, ozbiljnih zrelih osoba, intelektual-ki. Svaka ta nova je davala nadu, ali bi je posle nekoliko fizičkih susreta, pod izgovorom posla, napuštao. Znao je šta je posao, a nije umeo sa sopstvenim emocijama. Tako kroz posao, njegov posao špijuna i organizatora, čoveka iz senke, nadoknađivao je sve ono što mu je u životu nedostajalo. Oca, dominantnu majku, nežnu životnu saputnicu, partnerku u noćnim orgijama ili najbolje prijatelje. Drugare nije ni imao. Od kada se odmetnuo od Amera, klonio se svega i svačega. On je jednostavno nestao za vreme bombardovanja. Osedeo je preko noći. To je njegovom licu dalo jednu posebnu crtu. Ali je promenilo i sveukupan izgled. Nikad nije odao kako je uspeo da se približi jednoj službi, a da napusuti drugu. Bez objašnjenja, na Balkanu je sve moguće i traje sve dok ne dođe do opšteg obrta.

Polazio je od pretpostavke da danas svetom haraju mnoge vojske raznih ratničkih profila. Verovao je u moć ratnika svetlosti, tj. tajnih moćnika koji upravljaju novim svetskim poretkom, zatim je pouzdano znao kako funkcioniše legija stranaca. Znao je iz mnogih izveštaja da će nadolazeća armija internet ratnika, tj. hakera imati u mnogim sukobima u svetu odlučujuću ulogu. Kao vrbovani špijun, prebegavši na jednu stranu, odlučio se za upravljanje legijom dilera droge. Odlučio se da razume Balkan i da umeša prste u taj poker koji se igrao već godinama.

Da bi shvatio jasnije sve ono što se oko njega dešavalo, u predvečerje kosovskog rata izučavao je mnoge knjige. Posebno ga je zanimala najstraš-

nija sekta Asasina iz 11. veka koja je proizvodila najokrutnije ubice arapskog srednjeg istoka. Oni su čitava tri veka harali u vreme krstaških ratova. Toliko su se distancirali od sopstvene dogme da su kao islamska sekta razmatrali mogućnost da u potpunosti pređu u hrišćanstvo.

Druga preokupacija su mu bili janjičari u doba Osmanskog carstva. Ta iskustva plaćene vojske na sultanovom dvoru su ga toliko fascinirala, da je počeo da uči turski i čita izvorna dokumenta iz raznih turskih arhiva. Znao je da su u periodu od 623 godine trajanja osmanlijske imperije, Srbi dali 26 velikih vezira, predsednika vlada, dok su Albanci u istom periodu dali 25. E, to rivalstvo mu nije davalo mira i želeo je da shvati taj odnos u vreme porobljavanja naroda.

Bezbednosne strukture, privilegije i ponos. Rad iz senke, zaštićenost i veoma dobra zarada. To je bila njegova satisfakcija formalnog karaktera. Buntovnički karakter i simpatija prema toj latinoameričkoj liniji činila je suprotnost prema velikoj i arogantnoj Severnoj Americi koja je kosila sve pred sobom. Naravno da je srpska krv uticala na simpatije prema malom narodu svoje majke. Odlučujuća je ipak bila potreba da oponira, kako bi stvarao balans u moći.

Kroz visoku službu, bio je jedan od mnogih u nizu. Tu je veoma brzo zauzeo jaku poziciju i mesto koje nije moglo tek tako da se poljulja. Analizirao je, donosio je odluke, odlučivao o sudbini mnogih, ponekad i o samom životu. Naći se na tako visokoj lestvici, bio je izazov. Kako je rat već odavno ulazio u zaborav, povukao se i osamostalio. Sve aktivno-

sti kojima se olako prelazila linija između života i smrti, uzbuđivale su ga iznad svega.

Zbog toga je maštao o legiji svojih podanika koji haraju zapadnom Evropom i utiču na sve odnose u svetu opijata, ponudu i prodaju, tokove novca i učestvuju u mutnim poslovima. Verovao je da je na čelu hijerarhije moćnih iz Niša. Ispod njega su bili dileri-komandosi. Poverljivi i oni koji su smeli da mu vide lice. Oni su direktno sletali na niški aerodrom da se vide sa njim. Jedan od njih je ispričao detalje iz „Galije“ – kafea u Švajcarskoj. Za potrebe te hijerarhije regrutovala se radna snaga koja je imala zadatak rasturanja droga. Oni su nazivani šetačima ili lauferima. Mladići od devetnaest do trideset godina vrbovani su u uspavanom Nišu, gde ništa nije funkcionisalo osim kafića i tržišta mladih dilera. Posebna skupina u toj formaciji su bile žene, cure koje su već imale neki strani pasoš. One su bile deo logistike. Udajom su dilerima višeg ranga omogućavale boravak. Ti momci su bili šifranti i mozgovi lokalnih akcija. Među njima se regrutovala jedna posebna skupina momaka dobrog izgleda koji su imali zadatak da unose dezinformacije kod sveukupne raje iz balkanskih zabiti. Oni su bili najskuplji, kao evnusi u doba Vizantije i Osmanlija.

BESA

„Peto godišnje doba na Balkanu je rat”

Blerim i Mirko su narednog dana nastavili priču u radionici zatvora, u vreme prepodnevni aktivnosti.

– Kako podnosiš ove proklete dane? – upita Mirko.

– Normalno, ja izlazim veoma brzo. Moja supruga ne dolazi tako često. Ovdašnja je, one su takve, hladne. Bila je feministkinja sve dok nije sreła mene, sina balkanskih orlova. Ili možda dok me nije shvatila.

– Moja je sa Kosova.

– Da, vi se zovete Kosovci, mi kažemo Kosovari ili Kosova.

– Ma, to ti je isto!

– Slažem se. I, kako je sa tvojom ženom, dobila je rogove?

– Nije, još uvek nije.

– Ja verujem da mi Albanci imamo formulu za žene. Ali eto, ja da bih ostao ovde u vreme kada se pregovaralo u Rambujeu, morao sam kao student da imam bazu. Znaš da sam bio član rambujeevskog kosovskog tima?

– Lepo, znači imao sam na snajperskom nišanu zaista krupnu zverku.

– Da, i to veoma krupnu!
– Ko je od tvojih bio u ratu?
– Nema ko iz bliže rodbine da nije negde učestvovao.

– Meni mlađi brat.

– Imaš decu?

– Da, dva sina.

– Bravo, vidiš to je moja muka. Ja sam kao sin orlova, bez dece, bez poroda. Kao osušena grana. Švajcarkinja ne želi da rađa, ne može. Ne shvata da je ženi mesto u familiji i da je njena uloga da na svet donosi zdravu decu. Da rađa više puta i odgaja ih u velikoj porodici.

– Eh, to naše shvatanje sveta i života. Nije sve kao na Kosovu ili kako ti reče, Kosova!

– I kako žena podnosi dane bez tebe?

– Veoma dobro! Šta smo sve preživeli, ovo je ništa. Ne računam moje dane rata.

– Ma šta ste doživeli?

– Moj prvi sin je posle rata bio kidnapovan.

– Bože?!?

– Prijatelju moj, teško je to opisati.

Mirko se začudi samom sebi kako je lako rekao svom iskonskom neprijatelju tu reč i nastavi dalje:

– Godine 2006. moj brat, koji već bio psihički otišao u aut, dolazi kod nas u Sankt Galen u posetu. To je najmlađi, koji je dugo radio u policiji i u ratu bio mobilisan. Posle povratka patio je od vijetnamskog sindroma. Nije bio oženjen. Moj najstariji sin je tada imao šest godina. Svi smo u porodici imali obzira prema njemu, znajući za njegovu sudbinu. Posle tri nedelje otišao je u

Belgiju, navodno kod svoje cure. Mi smo na njega već zaboravili. Nedelju dana posle toga moje dete nestaje. Kao da je u zemlju propalo. Šta smo kao roditelji proživeli, ne pitaj. Za takve stvari ne postoje reči. Naredne tri nedelje osetili smo pakao na zemlji. Onda iznenada, taj brat javlja kako je uspeo da oslobodi našeg sina. Javio je mojoj ženi. Sin nam je, prema njegovoj verziji, bio u zatočeništvu kod njegovog ratnog kompanjona iz susednog sela. Taj je bio u totalnom psihičkom rastrojstvu. Policija ga smešta u zatvor, mi odlazimo po sina. Šta smo sve uradili da dođemo do tako željenog spokoja. Godinama razgovori, utehe ostalog dela porodice, psihijatri, psiholozi, vračare, popovi. Pitaj Boga gde nismo tražili smirenje.

– Eh, čoveče, pa to je težak udarac sudbine.

– Vi, Albanci, – rekavši to Albanci, primeti da je to izustio posle čitave večnosti jer ih uvek oslovljavao sa Šiptari – imate jednu predivnu izreku: Niko na ovome svetu ne može više da te usreći od tvog sopstvenog deteta...

– Stani, – reče – to isto dete može da ti donese najveću nesreću! Baš tako kažemo, imaš pravo. Gledaj me, pa zar nisam upravo po tom pitanju dece i poroda najnesrećniji na svetu?

– Da, da, upravo tako.

– I onda, šta se dalje desilo?

– Nekoliko godina mira. Sin je rastao sa zalečenim ranama. Ili smo bar mi, moja žena i ja, tako verovali. U to vreme ja valjam drogu. Postajem diler prvog ranga. Nisam običan šetač, nego onaj ko zna kodove, dešifruje i naređuje. I naravno, truže. Trovao sam svu ostalu decu, dok ta

ista droga nije putujući lagano stigla do mog sina. Mene hapse posle posete džet-set baru. Iste noći policija upada u stan.

– Šta čoveče, to je nemoguće!

– Da, tako je bilo.

Zatvorski narednik ih opomenu da je vreme ručku. Oni se pogledaše, ne verujući kako je dva sata tako brzo prošlo. Pozdraviše se klimanjem glave i svako ode na svoju stranu.

Na Balkanu sve počinje sa Osmanlijama, a završava se ratom. Tu postoji peto godišnje doba, pored uobičajena četiri. Peto doba je vreme rata, kao element divljačkog nasilja. To se sreće kad se krećeš balkanskom rutom! A ona je prečesto krvava. Početak i kraj jedne epohe uvek je obeležen nasiljem. Ratovi se smenjuju kao godišnja doba i uvek su tu, među ovim ljudima.

Postoji vreme koje uzme čoveka pod svoje okrilje. Zaista je tako da „koga bogovi osude na smrt, šalju ga da bude učitelj na zemlji”. Prost narod to objašnjava sudbinom. Krijumčari, trgovci, kriminalci i plagijatori pokušavaju da preusmere naše živote. A globalna kapitalistička dominantna ekonomija ipak upravlja svima nama. Ko koga tu zavlači, nije do kraja bilo jasno. Jedino je evidentno da su svi negde na gubitku. Biti diler je pre vrlina nego neka mana. Kao da sve počinje destrukcijom.

Sledeći dan su i Mirko i Blerim jedva dočekali. Kao da su živeli u višednevnoj izolaciji. Imali su potrebu da razgovaraju.

– Na zemlji ne ostaje ništa, ostaje samo reč, zadata reč. Besa!

– Od zemlje koju su posedovali moji preci, nije nam ostalo ništa. Ostao je samo vihor pamćenja.

– Pa nije baš tako, jedan dobar deo tvojih su tu zemlju prodavali za suvo zlato.

– Da, ali kome? Vama. Vi ste to debelo plaćali. Od novca zarađenog preprodajom droge?!?

– A zbog čega si se ti našao među zidinama ovoga kazamata?

– Zbog te iste rabote. Ja sam taj koji u sebi nosi i raj i pakao.

– Svi mi nosimo to u sebi.

– Bitno je da ipak ostanemo ljudi i sačuvamo datu reč!

– Mi se u besi samoubijamo, jer smo nedorečeni.

– Kritičar nikada ne priznaje, on je ubeđen u moć svoje spoznaje.

– Kada očekujemo veliko, onda su i razočarenja ogromna.

– Društveni zaborav je veoma brz kod nas, tako da kolektivno pamćenje i postoji i ne postoji.

– Ja verujem da opstaje samo mržnja, jer je ona surogat neostvarenih snova.

– Ego, sopstveni ego, on je iznad svega. I ne zaboravi, ili ga ti gušiš ili će on ugušiti tebe!

– Sve je to pitanje identiteta.

– Da, ja sam verovao da sam time što sebe vidim kao Albanca, sina orlova, sve na ovom svetu.

– A ja sam verovao da sam podanik svetog kneza Lazara i ratnik svetog Kosova, srpskog Jerusalima.

– Moj identitet se podudara sa sveopštim albanstvom – naglasi Blerim.

– A moj je Kosovo polje i božuri na njemu – reče Mirko.

- Čovek koji izgubi deo sebe, ostaje osakaćen.
- Da, kao uvela biljka.

Po ustaljenom scenariju, stražar ih opomenu i oni poslušno napustiše prostoriju za dnevne aktivnosti. Svako ode u svoju prostoriju i carstvo svojih misli.

Mirko pusti preko dostupnog interneta melodiju: „Hej dragi, dragi, božurove sadi...” Krenuše mu suze. U njegovom Kosovskom Pomoravlju božur se smatra svetom biljkom. Tamo se veruje u polje božura kojim šeta duša umrlog dok se ne uputi ka raju. Kosovskim poljem posle boja teklo je toliko krvi, da je moć te tečnosti morala da se preobrazi u nešto posebno. Božurov cvet dolazi sa Istoka i simbolizuje boje života, časti i bogatstva. U sjaju svog držanja, ovaj cvet ima neku posebnu uzvišenost. Posle bitke sa Turcima od krvi kosovskih junaka nikao je crveni božur, od turske – beli. I dan-danas, taj spektar dveju boja koje stoje jedna naspram druge, njišu se na vetru. Kao satkani ćilim, one se dodiruju i udaljavaju istovremeno. Kao da krv nije krv i kao da ona koja potiče od neprijatelja nije Bogom dana. Kada vetar duva poljem, onda se čuju krici palih ratnika. Jadikovke, iako na raznim jezicima, slične jedna drugoj, jer rana od mača podjednako boli. Ko god da je u toj bici pobedio, i osvajači i branioци, natopili su tu zemlju krvlju. Vekovima ni kiše ni vetrovi nisu mogli da je operu. Jedino su je božuri oplemenili i obojili u belo i crveno. Smrt je postala obojena.

Slušajući omiljenu melodiju, Mirko zaspao i usni sledeći san.

Kosovo polje. Rat 1999. godine. Na vidljivoj udaljenosti stoje dve vojske. Srpski i albanski ratnici. Prazninu između njih popunile su boje božura. Ispred srpske je božur u cvatu i crvene je boje. Ispred albanske je beli božur. Mirko pomisli i ovog puta da su Turci na njihovoj strani. Snajpersku liniju sa Mirkove strane vodio je on. Sa suprotne Blerim. Merkali su se dugo. Padali su saborci i sa jedne i sa druge strane, kao glineni golubovi. Ostadoše samo njih dvojica. Lice u lice kroz snajperski dvogled. Kao dva poslednja kauboja Divljeg zapada koji hodaju jedan ka drugom sa uperenim pištoljima. Oni su se jedan drugom približavali pomeranjem sočiva na modernim puškama. U tom optičkom približavanju ostalo im je, posle svega, samo da povuku obarač. Uradili su to sa velikom preciznošću istovremeno. Po nekom redosledu stvari, trebalo je da obojica padnu pogodeni. Međutim, nije se tako odigralo. Blerim je pao. On je njega ubio. Tog trenutka je pogledao preko polja. Zanjahaše se božuri i sa Blerimove i sa njegove strane. Pomešaše se boje. Počeše da duvaju vetrovi. Obojeni. Nadviše se oblaci. Svi božuri, koliko god da su obojeni, uvene u trenu. Poljana puna božura je postala poljana oproštaja umrlog, gde se on zadnji put okreće prema svetlu živih na svom putovanju iz ovog u onaj svet. Cvetovi su bili kao od sunca sprženi, ali miris koji se prostirao poljanom nije bio ravan nikakvim miomirisima ovog sveta.

Pogodeni Blerim, u lokvi krvi, odjednom ustade i krenu poljanom. Brao je spržene i uvele božure. Kako bi bilo koji dodirnuo, on bi se pretva-

rao u zlatne bokore. Svaki dotaknuti cvet postao je trajno sjajan i statičan. Hodao je gotovo lebdeći, ne obraćajući pažnju na Mirka. Našao se tamo gde su se susretali svetovi, gde se opraštalo od ovozemaljske dimenzije, od najdražih. Na toj poljani Blerim je žalio za svojim životom, svojom mladošću, za nerođenom decom. Išao je dalje, brao božure i plakao. Onda je sreo majku, izgublenu majku Italijanku. Svog oca, praroditelje, sve plemenske rođake, komšije, prijatelje, saborce iz OVK-a.

Ubrao je jedan cvet i bacio ga prema Mirku. Mirko se tog trenutka probudi sa mišlju da je počinio krvnu osvetu. Prolio je krv i trebalo je da se nada krvnoj osveti. U polusnu shvati da je sve to san i da on ne pripada Blerimovom plemenu. Ali, osećaj da su se oni u snu sjedinili, nikako ga nije napuštao.

Običaji su sve. Sve počinje i završava se ritualom. Na Balkanu se svečano prilazi kući ubijenog posle ubistva u toku krvne osvete. Ovde se i sama smrt pretvara u svečanost! Besa... Zašto i u ime čega toliko ponosa, časti i osetljivost na uvrede? U ime koje sile, kog Boga i zarad čega?

Ljudi ovoga podneblja su gorštaci, podjednako i Srbi i Albanci. Pogled im je oštar i ispitivački, pričanje jezgrovito. Ne trpe lažne izjave. Zbog toga se iznad svega uzdiže sopstveno „ja”, koje kao takvo dobija apsolutnu vrednost. Svakoj osobi je najveća svetinja njegov obraz, čast i ugled u okruženju, plemenu i sveukupnoj zajednici. Takođe, ceni se dobar glas svake porodice, bratstva i plemena. Naročito se ceni čast sopstvene žene i

one kao takve zauzimaju važnu ulogu u rađanju i vaspitavanju dece i prezentiranju svojih muževa. Tako je bilo odvajkada, tako bi trebalo i da ostane. Ništa ne sme da se dogodi, da se po bilo kom osnovu ukalja čast, dostojanstvo. Tu obitava ego koji guši ili biva ugušen!

Gostoprimstvo iznad svega, viteštvo i viteške igre, besa i jasna pravila igre su u ovim predelima stvarali još jasnije relacije između zajednica i odnose poštovanja. Čak i u najtežim vremenima, pravila igre su se poštovala. Kao na primer, dogma da su starci, žene i deca uvek zaštićeni i da im se ta zaštitna koprena ne dovodi u pitanje. Prvi put se za vreme Kosovskog rata dogodila nevera u tom smislu. Činjenje zla određenim grupacijama koje su vekovima smatrane nedodirljivim, prvi put je rat na zalasku 20. veka uveo kao mogućnost. Time su se još više opteretili odnosi između zajednica.

Kada su se Srbi i Albanci sreli na Kosovu, nisu ni slutili koliko istine ima u pravilima igre. Jer jednom poremećen odnos generiše zločine za mnogo godina posle toga. Kao što reče Sai Baba, jednom bačena kletva traje hiljadu godina.

Besa! Sama reč ima dvojako značenje. S jedne strane je to data časna reč, iz čega u stvari proizilazi jaka vera. Ako je data besa, tj. izgovorena svečana rečenica kao obećanje, onda će tako i biti. Nema ni milimetra odstupanja. Jaka vera. Sa druge strane, besa označava ugovor o miru, „džentlmenski sporazum” između dva barjaka, dve perjanice, dva plemena, sklopljen na određeno vreme. Obaveza koja ograničava, vezuje i obavezuje.

Besa je bila i ostala najveća svetinja, bez razlike na pol, doba i uzrast. Za neispunjenje su kroz istoriju često padale glave. Za vezivanje mira ili vezivanje bese, ulogu su igrale i bebe u kolevci. Svi ti atavizmi kao da nisu sa ovoga sveta. Toliko težine u ljudskim odnosima. Toliko pravila igri i toliko tradicionalnog uokvirenog ponašanja, da je za samo jednu malu verbalnu grešku moguće da ode glava. Krv je na sveukupnoj vrednosnoj skali stajala tako visoko, da je mogla da se ispere samo krvlju. Nijedan drugi postupak niti zatvorska kazna nije mogao da dovede ritual pranja u stanje izbalansiranih odnosa. U ime mira bilo je dozvoljeno mnogo toga, ali tek nakon prolivanja dodatne količine te božanske tečnosti. To racionalna Evropa nikada nije mogla da shvati i prihvati. Albanci i Srbi na Kosovu se tu nisu mnogo razlikovali. Jedino ih je religijska linija ponekad razdvajala, a katkad vezivala još jačim nitima.

Dok je Mirko posle svog sna razmišljao o krvnoj osveti, Blerim je bdeo nad svojom sudbinom, ne mogavši čitavu noć da spava. Razmišljao je o svom nerođenom, a željenom porodu, o snajperskim danima i noćima, o plemenskim odnosima i tvrdokornim odlukama veća staraca koji su okončavali diskusije i donosili odluke. Razmišljao je o životu uopšte i svom sabesedniku i njegovoj životnoj priči.

San koji ga je prethodnih dana pohadao, više nije bio deo njegove percepcije. Kao da je jednim potezom ruku izbrisao sve zapise tog sna. Desilo se to onog momenta kada je ugledao Mirka u ovom kazamatu. Kao da je imao želju da opet sa-

nja. Pitao se samo o čemu. A san mu nije dolazio na oči. Imao je tako žarku želju da se opije. Da ljušti čivas i tako u polustanju i obamrlosti ne razmišlja o životu. O svojoj majci, ocu, Portorožu i Prokletijama.

Znao je da mu je majka bolesna. Tražila je da se sretnu pre nego što je bio uhapšen. U međuvremenu nije imao nikakvih vesti o njoj. Eto, baš sada kao da bi želeo da je vidi, dodirne i upita, zašto se tako lako predala i izašla iz porodilišta bez njega. Imao je potrebu da je vapajem, glasom, jasno upita zašto ga je ostavila tako malenog. Izdala, prepustila drugima, odredila mu ove besane noći. Kad u vreme punog meseca pokušava da sanja, sanjari ili najjednostavnije zaspi, on to ne može. Taj san, prokleti san, proklet kao planina Prokletije ne dolazi mu na oči. Nikako ne dolazi, kao da je predodređen da nikada ne zaspi.

Albanci uvek govore da je uloga žena da rađaju zdravu mušku decu i da ih posle toga podignu i vaspitavaju. Njegova majka nije bila Albanka, ali je bila majka. Bila jeste, ali po njemu nije ostala. Zato nije hteo ili nije imao hrabrosti da je poseti kada ga je pozvala u vreme bolesti. I pored toga što je imao želju da ostane jak i ne ode joj na noge, večeras je nekako razneženo razmišljao upravo o tome šta se sa njom dešava. Da li je i dalje bolesna, da li je jako bolesna? Ili, ne daj Bože, da je više nema!

LEGIONARI NA ZAPADU „Dodir pogledom”

I Mirko i Blerim su bili ratnici. Našli su se u ratnom vrtlogu na osnovu sopstvene odluke i u nadi da će konačno sukob, uz asistiranje velikih sila i zapadnog vojnog saveza, rešiti pitanje svih pitanja kosovskog čvora. I jedna i druga strana su verovala u ideale, bez rezerve. Za njih je sve počinjalo i završavalo se sa Kosovom. Samo, za svakog na svoj način. Jedna teritorija, dva prava. Baš kao i kod mnogih drugih naroda u sukobima. Zavisno ko je gledao iz kog ugla, istican je jedan ili drugi princip koji je objašnjavao sve moguće odnose i opravdavao postupke. Da li je bilo istorijsko prisustvo ono pravo koje je stvaralo prioritet nad ovim prostorom ili je odlučujuće pravo fizičkog bitisanja? Za Blerima je ovo drugo bilo iznad svega, dok je Mirko verovao da bez istorijskog prava na teritoriju nema drugog prava. Time su oni bili svako na svojoj strani, u svom tripu i svom ubeđenju. Gde počinje Balkan, tamo prestaje svaka logika. Tamo se legionari dodiruju pogledom.

Blerim je još kao mlad verovao u pravednost borbe za samoopredeljenje i da je albansko pitanje nerešeno pitanje na Balkanu. Mislio je da će to da bude tema regionalnih sila i da se is-

plati pravedna borba. Albanaca ima mnogo u svim okolnim državama na zapadnom Balkanu. Od vremena kada su Turci izgubili ova područja i Balkanske ratove, albansko pitanje je ostalo nerešeno i gurnuto pod tepih. Verovao je da će kad-tad doći do trećeg Balkanskog rata i da će to pitanje dobiti konačno rešenje. Ili pobeda ili propast čitavog regiona. Bombardovanje Srbije koje su Ameri i Evropa nagoveštavali, bilo je za njega jedna od etapa na tom putu emancipacije, slobode i rešenja za njegovu naciju. Zajednički život svojih u jednoj državi smatrao je ispravnim.

Albanci veruju u albansku tradiciju, u arhaične običaje i odnose. Sve počinje zadatom rečju i poštovanjem osnovnih pravila igre. Tako je i pitanje države pitanje časti, dostojanstva i zadate reči. On je samom sebi kao studentskom aktivisti obećao da za Kosovo Republiku ima da ratuje ako bude trebalo. Sva aktivnost na Univerzitetu u Prištini gde je započeo studije prava, bila je rukovođena time. Kao takav, vrlo brzo završava u srpskim zatvorima. Zbog mladosti i raznih peticija organizacija koja su se zalagale za zatvoreničke savesti, posle tri godine biva oslobođen. Ubrzo posle toga odlazi na zapad, najpre u Nemačku a zatim i u Švajcarsku. Tu postaje još žešći pobornik ideje Republike Kosovo. Rođen u Portorožu, od oca Albanca iz Makedonije i majke Italijanke, postaje motorna snaga u interesu kosovskog pitanja. Tako je postao, doduše na margini, ali zvanični član pregovaračke ekipe u Rambujeu.

Kad je došlo dotle da avioni krenu napunjeni bombama, Blerim u toku noći odlučuje da ode na

liniju fronta. Želeo je da učestvuje, bude na prvim borbenim linijama, da ratuje. Neka iskonska snaga iz dubine duše obuzela ga je i držala sve dok mu nije ugurana u ruke snajperska puška. Kada se suočio sa tim da treba da ubija, više nije imao izbora. Prvi hici su bili promašaji i sa vojnog stanovišta gotovo sabotaza. Sve dok nije čuo iz sebe glas glavnog komandanta, onog legionara koga je Mirko overio. Taj mu je na odvratan način saopštio da ili će početi da uništava neprijatelja ili će on sam biti uklonjen. Blerim je razumeo.

Padanje prvih „glinenih golubova” je bio deo njegovih noćnih mora, sve dok se nije navikao i prestao da broji. Tada je sve išlo kao rutina. Posmatrao je detalje na licu žrtve, ali bez sažaljenja i uz onu dozu naučene mržnje koja donosi opravdanje. Zbog karaule Košare koja je bila strateška tačka, svako ratno dejstvo je imalo smisla. To temeljno gledanje preko snajperskog nišana među njima ne može sebi ni dan-danas da objasni. Bili su svesni da su dve polovine iste voćke i da kad jedan od njih puca u onog drugog, ubija samog sebe. I pored toga, tih sedamdeset i osam dana u paklu huke čeličnih letelica NATO pakta, uz stalna pomeranja, Blerim je ubijao. Tamanio razmišljajući da oslobađa, stvara prostor za svoje najmilije, pobeđuje vekovnog neprijatelja.

Kako je već imao ženu u Švajcarskoj, svoju feministkinju, odmah po primirju napušta Kosovo i vraća se u Sankt Galen. Njegova žena je sve vreme rata, radeći u jednoj nevladinjoj organizaciji, na sav glas ukazivala na egzodus albanskog življa i agitovala za pravednu borbu Kosovara. Tu svoju

razjarenu i tvrdokornu svojeglavu saputnicu gotovo nije prepoznao kada se vratio iz rata. Ona je bila čak agresivnija od njega. U nekim ispadima je i preterivala. Puštao ju je, jer je znao da to sve koristi njihovoj borbi. Imao je nameru da se zaposli u budućoj ambasadi Kosova. Sa tim u vezi je kontaktirao važne ljude koji su davali određena nejasna obećanja. Kako je vreme odmicalo, sve je ređe mogao da dopre do tih ljudi. Shvatio je da su ga stavili na led. Nikada nije razumeo zašto. Jedna je pretpostavka da je tozbog majke nealbanke, druga što dolazi iz Makedonije. Treću je i sam zaboravio...

U međuvremenu ga je žena prvi put napustila. Nije radio, bio je potpuni parazit. Pored toga, počelo je sve da mu smeta. Ženi nije govorio o snajperskim danima. O noćima kada se pretvarao da spava. O rani koja mu je srce kidala na pola ili na komade. O svim onim vizijama kada se budio u besanim noćima. Nesanica koja razara i obara telo je nešto što nije mogao da objasni. Kada je tražila da konsultuje lekare, odbijao je. Pitala ga je kako da pomogne. Ćutao je. Jedina je uteha bio čivas. Njega je obožavao. Uzimao bi ga sve dok ne bi obamro i tako utonuo u polusan. Bojao se da spušta glavu na jastuk, jer bi tada čuo huku borbenih aviona i skakao iz kreveta. Posle nekoliko nedelja žena se opet vratila kući.

Tako je bio dokon dok nije sreo Albanca po nadimku Orao, dilera kokaina koji mu je ponudio posao. Rekao je da je on za taj posao kao izmišljen. Ortak Orao mu je izneo jasnu strategiju i ponudio verodostojnu zaštitu. Ostavio je utisak sta-

bilne osobe. Već trećeg dana je rekao sudbonosno „da” i time doveo sebe na put droge. Uglavio se u hod balkanskom rutom koja teče kao reka od izvora do okeana.

Ženi je o tome govorio malo. Ona je samo osetila da im se kućni budžet oporavlja. Spomenuo je usput da se Kosovska vlada smilovala na njega i da ima šanse da dobije kao zaslužni borac stipendiju kako bi ovde završio studije prava. Stipendija će stići u ratama i biće uplaćivana direktno u kešu, preko ambasade. Ona je poverovala u to. Sve dok nije uhapšen u Sankt Galenu prilikom upada lokalnih policijskih snaga u zajednički stan. Razbili su ulazna vrata posle ponoći i uhvatili ga u alkoholisanom stanju, beznadežnog i u polusnu. Ona nije verovala svojim očima. Vrištala je i pozivala na njegovu nevinost i zasluge za kosovsko pitanje. Kasnije je prihvatila realnost i posećivala ga u istražnom zatvoru. Sve do suđenja. Iz sažaljenja i ljubavi prema njemu, dala mu je neku vrstu bese da će ga podržati.

Prilikom jedne posete, u prostoriji za bračne drugove, kada je on već mesecima boravio tamo, dopustili su joj da mu se fizički približi. Stajala je neko vreme udaljena od njega. Na neki način je mrzela ceo Balkan u sebi. Osećala je da joj i med i krv istovremeno prolaze kroz vene. Ljuta, nezaštićena, iako feministkinja, a u međuvremenu i bez posla, imala je potrebu da ga udara šakom, pesnicom, nogom. A on je stajao gotovo u ćošku, onako pogrbljen, oronuo, u nekakvoj nemoći. U međuvremenu je dobio dijabetes. Kao da je izgubio svu snagu. Oči mu nisu više tako sijale, ruke

mlitave, mišići opušteni. Bio je senka nekadašnjeg tvrdokornog ratnika.

Kada je krenula prema njemu, ustuknuo je. Ali kako se već bio naslonio na zid, nije imao kud. Tu ona zastade. Priđe mu lagano i zagrlji ga jednom rukom. Prođe prstima kroz njegovu kosu. Bila je masna i neuredna. Nije to više bila ona pedantna osoba. Ona izusti:

– Proleće napolju miriše na tvoje košulje, a ti nemaš ni mirisa niti ukusa. Otkad si ovde, prečesto sam razmišljala da ti mirišeš na tuđe žene, prevare i hašiš. Iako te nikad nisam uhvatila u prevari. Tako mi nedostaješ!

Približi mu se skroz i obuhvati ga žestinom svojih obnaženih grudi. Poče da ga ljubi svuda po glavi, licu, rukama. Bila je kao pomahnitala. On se nije branio, samo je imao potrebu da diše, ali kao da mu je to neko uskraćivao. *Šta ako mi se sad ne digne. Upropašćen sam!* – pomislio je – *Toliko puta sam je poželeo i toliko puta maštao dok sam onanisao u hladnoći zatvorske sobe i utamničen među zidovima ovog kazamata.* Polako dođe k sebi, dok je ona navaljivala. *Podigni se sad ili ću te odseći kada ona ode.* Njena ruka se spusti među njegove butine i tu beše spas. Blerim oseti nadolazeću krv koja se sva iz čitavog tela uputi ka njegovom falusu. Pribra se i postade mužjak. Ne zna ni sam da li je to trajalo nekoliko minuta ili pola sata. Ipak su oboje svršili. Urazumi ih kucanje na vratima. Središe se i zatvorski čuvar kao po nekom ritualu i kao da se ništa nije dogodilo, saopšti da je poseta završena.

Mirko je voleo svoju zemlju Srbiju. Poticao je sa Kosova i smatrao je tu oblast svetom zemljom.

Tu je nastala istorija svakolikog srpstva i prva srpska država. Sveto Kosovo je kao sveti Jerusolim. Sve ga je bolelo u vezi sa Kosovom. Video je sve odnose tamo. Na selu, njegovom porodičnom klanu, među složnim Srbima u opštini. Osetio je nadmoć albanskih studenata na fakultetu i ekonomsku moć Albanaca koji su živeli paralelnim životom. Oni su bojkotovali sve, ali su u korupciji sa vladajućom kastom srpske uprave učestvovali do kraja u razaranju državnih struktura.

Srbi su osećali da gube na duže staze, zato su tražili od Beograda da ih niko ne ometa u svim onim poslovima u vezi sa pokrajinom. Mirko je poznao stanje na terenu, ali je imao drugu predstavu. Smatrao je ideju samoopredeljenja lošom, iako je čitajući knjige Marksa i Lenjina često bio u rascepu. Ideja pravde i jednakosti kao da ga je jako mučila. Onog momenta kada je albansko pitanje na dnevnom redu, njemu je uvek bilo crno pred očima. Na Kosovu se nije odigrala samo poznata bitka. Bilo ih ukupno sedam sa Turcima, dok nije došla ta odlučujuća. Kada je Lazareva udovica ušla u poluvazalni odnos sa turskim dvorom, verovalo se da niko nikada, ni od jednog Srbina ne može da otme Kosovo iz srca.

Hiljadu borbenih aviona protiv vojske jedne zemlje. Jedna velika Alijansa je stala na stranu zapadnih sila sa najmodernijom opremom. Ne na zemlji, već na nebu. Na kopnu, jedna kopnena sila od više hiljada vojnika. Svi su bili spremni za borbu na zemlji dok su avioni bacali bombe sa visine, ubitačne projekte, ponekad napunjene osiromašenim uranijumom. To je bio pokušaj

da se sačuva zemaljska Srbija. Hiljadu borbenih aviona protiv sto hiljada vojnika. Hiljadu godina kletve po Sai Babinoj viziji.

Iako prepun straha, bio je svestan svoje odlučnosti. Ideja o svetoj zemlji bila je iznad svega. Uz to, i otadžbinski poziv da se sačuva zemlja predaka i osećaj pripadnosti naciji koja ima istorijsko pravo nad Kosovom i Metohijom. Ko god da je tu zemlju dotakao, naišao je na propast. Baš kao i Turci, jer su otišli i posle 500 godina. Mirko je verovao da će i svi ostali koju su ovde došli, jednog dana morati da odu. Nije razmišljao da je to jedna te ista oblast, a dva prava. Išao je prostom logikom, jedna zemlja ne trpi dva gospodara. Zato je učestvovao u akcijama čišćenja terena i svekolikog pomeranja stanovništva kako bi se svaki pedalj držao pod kontrolom. Sve te bučne čelične ptice koje su bacale bombe, nisu ga zanimale. One su više promašivale nego pogađale. On je čekao u koloni u kojoj su zbijeni stajali ostali vojnici, policajci, dobrovoljci. Pripadao je svima, jer se sam prijavio da bude snajperista. Uvek je verovao u svoje oko sokolovo. Vežbao je to još pre nego je pristupio elitnoj formaciji. Pričalo se među boricima da su oni neustrašivi i da među njima nema mesta za slabiće.

Ne seća se prvih hitaca koje je ispalio. Niti mu je bilo važno. Kao da to neko i pita! Kada se dešavaju velike stvari, onda su detalji nebitni. Kao kada se događaju revolucije. Tada se oslobađa energija vanserijskih razmera. To su jedinstveni momenti, neponovljiva vremena. U izvesnom smislu je razmišljao komunistički. Ali, u to vreme

kada su samo nacionalisti bili na ceni, kao i svi ostali, o tome nije ni pričao. Nejasna je ta linija između komunističke ideje besklasnog društva i deklarativnog internacionalizma na jednoj strani, a u suštini ogoljenog i sveprisutnog nacionalizma sa primesom šovinizma na drugoj. A tek mržnja! Ona je bila sveprisutna i deo sveobuhvatnih razmišljanja i delanja. Ništa nije bilo jasno. Sve je bilo u haosu.

Na prve žrtve nije ni obraćao pažnju. Za sedamdeset i osam dana brojao je svakog ko je pao pogođen metkom iz specijalne puške. Urezivao je precizno na kundaku jednostvnim potezom. Pratio je recke. Svaki je život time pretvorio u jednosmeran potez malom britvicom. Ta je britvica bila poklon dede Borislava.

Kada je došao na Košare, tad mu je prvi put rečeno da su sa druge strane jake face. I da svaki skinuti znači prednost na njihovoj strani. Te Košare su bila njegova poslednja bitka i njegov izazov. Preko te linije niko nije smeo da prođe. Sa karaula se gledalo prema Albancima sa visine. Kroz ta brda su i sa jedne i sa druge strane prolazile samo odabrane grupe. One koje su bile spremne da ginu za slobodu i rodnu grudu. Tu je svaki borac unapred bio otpisan. Samo čudom su mnogi ostali živi. Tu su se odmeravale snage. Snage jakih, nadolazećih, i snage onih koji žele da ostanu. Kroz ovaj jedini prolaz razmenjivale su se pregovaračke misije, upućivale glasonoše, slali špijuni, propuštali šverceri oružja, zlata, heroína i hašiša.

Snajperisti nikada ne govore koliko su ljudi smakli. Pate ili ne pate. Ili, naviknuti na nasilje,

ne razlikuju dobro od zla. Šta je to u čoveku, što ga usmerava na put ratnika? Ideja, stanje stvari, mržnja ili pak prinuda? Svi podjednako imaju svoj udeo u nasilju. Na Balkanu, uloga žrtve i napadača se uvek menjala brzinom svetlosti. Svakog svoja rana boli! Uvek se u priči nađe opravdanje za sopstvene grehe, a osporava pravo neprijatelja. Mržnja, seobe, prinudnost suživota uz kreiranje mitova, to je Balkan. Zapadni Balkan, jugoistočna Evropa, turski vilajet, bure baruta, bivša Titova SFRJ, Juga... Zbog toga se uvek ne samo govorilo, nego i osećalo, sve što je južnije, da je zaista i tužnije.

Kada su se sve bitke stišale i kada je potpisano primirje, Mirko je znao da neko vreme ne sme da boravi na Kosovu. Povlačio se kao privilegovani uz svoju elitnu brigadu. Niš je bio grad zadnje stanice. U nekom nejasnom stanju svesti, svi su se povukli: vojska, policija, elitne jedinice, dobrovoljci. Mirko nije mogao da nađe mir. Kada mu je stric iz Švajcarske predložio da oženi svoju sadašnju ženu, nije se dugo dvoumio. Imao je želju da što pre napusti Niš.

Ona je bila lepa, prelepa, odrasla na Zapadu, obrazovana. Tri godine starija od njega. Ali se nije udala na vreme, pa je prorodica želela da je udomi što pre. Mirko je u venčanju video spas. Zaljubio se u nju kada ju je prvi put video i trudio se da bude pažljiv. Ona ga je prihvatila i povinovala se običajima. Imali su dva sina. Tako je on počeo u zemlji čokolada i sireva. Kako nije voleo da radi, menjao je pet firmi za tri godine rada. Nije mu pošlo za rukom da nađe adekvatan posao.

Nekoliko meseci je bio na Fondu za nezaposlene. U vreme tog lutanja od kafane do kafane, nailazi na grupu dilera i postaje njihov ortak u poslu. Najpre kao šetač, ali vrlo brzo se uzdiže na nivo dilera. Žena o tome nije imala pojma, sve do trenutka kada joj policija nije zakucala na vrata i naredila pretragu zajedničkog stana. Kao da je samo još to trebalo. Nije im bio dovoljan pakao koji su doživeli zbog kidnapovanog sina.

DROGA

„Konzumiranje je odraz pritiska vremena”

Opet su bili zajedno. Zatvorski režim na njih više nije imao uticaj. Svi su blagonaklono gledali na buduće slobodne sužnjeve. Blerim izlazi za par dana. Mirka čeka još jedna procedura. U najgorem slučaju, za četiri meseca je vani. Na slobodi. Svaki momenat u prostoriji za radne aktivnosti su koristili da se približe jedan drugom. Da pričaju, da se sećaju i zaborave na sopstvenu patnju. Baš onako kako je Blerim video slobodu, kao zaborav! Bili su mnogo staloženiji i to nije izmaklo budnom oku policijskih službenika. Svi su imali svoj interes da bude mir i da se međusobno posmatraju. Vraćali su film unazad, obračunavali se sa sopstvenim grehom, policajci su slušali njihovu konverzaciju i posmatrali ih. U toj simbiozi, svima je bilo dobro.

Danas je razgovor započeo Mirko:

– Rušilački efekti seksualnog potiskivanja su ogromni. Naša društva tamo dole su tradicionalna, koliko tvoje albansko toliko i moje srpsko. Nema velike razlike u mentalitetu među nama.

– Slažem se, ma koliko god da mi ovde Švajcarka prodajemo neku veliku razliku. Naravno da pripadamo krvno i jezički drugim etnitetima. Mi smo u ponašanju tako slični.

– Da, to sam hteo da kažem, patrijarhalna društva imaju stroga pravila. Ona kose neposlušne i ne trpe inovacije. Jedan od najvećih problema je upravo ta naša tvrda odvojenost muškog i ženskog dela društva. E, tu ja vidim ponekad izvor frustracija naših mladih ovde na Zapadu u ovom otvorenom društvu. Tada počinju da deluju rušilački efekti.

– Rekao si u jednom od naših razgovora da smo mi Albanci pronašli formulu za ženu. Nisam više siguran. Ne znam šta se sa mnom desilo od kada pijem vodu sa padina ovih Alpa ili čivas. Ili me je moja Švajcarkinja prekodirala.

– Ne ide tako lako to kodiranje, nije jednostavno, treba vremena.

– Da, mnogo vremena. Znaš, ako ne damo svojoj duši vreme, onda se čovek razide sa samim sobom.

– Razide, rastrgne i negde izgubi.

– Upadne u nekakvu unutrašnju i duhovnu pustoš. Rusi za to kažu: „Pustata”!

– Zbog svega toga se često nađemo na ivici ponora. I ne vidimo izlaz.

– Iako danas imamo mnogo toga: klopnu, markirana odela, fenomenalne škole, mladi smo, zdravi. Ali, ni ti ni ja nismo bili zadovoljni time. Hteli smo više kroz sav taj posao dilovanja.

Zaustavi se na trenutak, prvi put je spomenuo dilovanje. Zatim nastavi:

– I ti si ovde zbog droge?

– Da, verovatno kao i ti!

– Grupa sa Balkana?

– Taj sam.

- Eto tako smo mi iznenada stigli do ponora.
- A zašto? Šta nam je falilo?
- Gotovo ništa, ali smo taj zadojeni instinkt mržnje poneli sa sobom u bekstvu od sopstvenih ideja i neiživljenih iluzija.
- A gde je smisao suživota kada se naši odnosi temelje na mržnji?
- Nema ga!

Zaćutaše i poslednji napustiše prostoriju, pošto su već svi bili otišli na obedovanje.

Kada bi bilo u mojoj moći, ja bih uputio ljude sa slobode da dođu i provedu neko vreme među zidinama ovakvih kazamata. Uputio bih osobe, a da nemaju nikoga u bolnicama, da odu da vide kako se ljudi ponekad pate. Za bolesnike, putnike i sužnje uvek se na pravoslavnoj liturgiji izgovara posebna molitva. Ne čini se to uzalud, jer ima smisla i potrebe za tim.

Ućutavši, Mirko pusti svoje misli da teku kao reka prema okeanu...

Kada bi ljudi dolazili u zatvore, onda bi videli da se odležavanjem kazne ne stvara nova osoba. Čovek je čovek. Opasna je to „živina“. Ima jaku volju za opstankom, pa se prilagodi. U ovakvim ustanovama ne pelcuju se novi mozgovi. Ovde se ljudi otuđuju sami od sebe, idu još jedan korak dalje. Oni se razidu sa svojim životima i ta dva dela se nikada više ne spoje. Nastane praznina, duboka provalija. Tad čovek ispred sebe vidi svoj stomak, a onda jednu veliku crnu rupu i nigde u daljini iskru svetlosti koja podseća na njegovu dušu. Zatvori srednjeg veka su bili prepuni, u nekakvoj sveopštoj jednostavnosti dopuštali su zajedničke ćelije i nekakav haotičan suživot. Današnji su moderni, od betona, sa najsavremeni-

jom tehnikom i uz neprekidno posmatranje. Pošlo se od pretpostavke da je neophodno da zatvorenik zna da je svakog momenta pod budnim okom stražara, čak i kada je potpuno sam u ćeliji. Zajedničke aktivnosti su u funkciji korisnog rada, a odvajanje u pojedinačne ćelije trebalo bi da ima za funkciju da se prestupnik nađe sam sa sobom i svojim deliktom kako bi uvideo grešku i vratio se na ispravan put. Put poštovanja društvenih normi, morala i vere u sopstveno preobraženje. Pokajao se i popravio.

Što je Mirko duže bio u zatvoru, sve je manje verovao u sopstvenu permutaciju. Jednostavno nije znao kako će da izgleda njegov prvi dan na slobodi. Za vreme zadnjeg zajedničkog obeda pričali su veoma malo. Posmatrali su se obostrano, čudno i nejasno. Jedan je izlazio sutradan, drugi će to doživeti za najkasnije četiri meseca. Jedino što su utanačili bio je budući susret na slobodi. Pao je dogovor gde i kako.

****

Kada je Blerim izašao iz zatvora uzeo je taksu. Želeo je najpre da ode u svoj dom. Hteo je da iznenadi suprugu i zato je krio od nje tačan dan izlaska. Kada je stigao, zastao je pred ulaznim vratima. Očekivao je ključ u bravi sa unutrašnje strane i tople i osvetljene prostorije zajedničkog doma.

No, sa unutrašnje strane brave nije bilo ključa. Mogao je slobodno da otvori vrata i uđe. Iznenadi ga neobična tišina. U stanu nije bilo nikoga. To ga zaustavi na pragu. Upita se šta je sa njego-

vom ženom, zašto je nema. Stvari u stanu – baš onako kako ih je ostavio pre odlaska na izdržavanje kazne. Sve je bilo tu, ali nekako pohabano, bez sjaja.

Prostorije su bile zapuštene. Ustajao vazduh govorio je da se ovde odavno nije provetravalo. Sve je odisalo odsustvom svežine. Prašine je bilo svuda. Niti je bilo uredno, niti čisto. Kuhinja je bila u neredu, a sudopera sa par neopranih tanjira. Kao da je neko odavde otišao na brzinu.

Ostavivši otvorena ulazna vrata, ušao je unutra. Prošetao je stanom u kome se često osećao dobro. Bio je to pre nekoliko godina njegov topli dom. Zadnja stanica gde je uvek nalazio spokojstvo i toplinu. Najpre uđe u spavaću sobu. Pogleda letimično i tu ga iznenadi nered. Nikada nije bilo tako. Nije ni razmišljao kada je izlazio u kakvom će stanju da pronađe svoj dom. Želeo je najpre da sretne ženu. Imao je nameru da joj priredi iznenađenje. Ne samo da nje nije bilo, već i taj topao stan iz sećanja, koji je doživljavao kao svoje gnezdo i zadnje utočište, bio je u haosu. Haosu prljavštine i odsjaju bede.

Vrati se u centralni deo stana i sede na prvu stolicu do kamina. Uhvati se obema rukama za glavu i zaplaka u svojoj nemoći. Nije ni u snu mogao da zamisli da će prvi dan na slobodi da bude tako tužan. Verovao je da tuga ostaje iza onih visokih betonskih zidina švajcarskog kazamata. Ako je čovek sam, nema velike razlike između pritvora i slobode. Smiri se malo i potraži flašu viskija. Otvori policu i ona se ukaza. Kao da je samo njega čekala. Naspe, uze gutljaj i pogle-

da kroz prozor u daljinu. U nekakvu neodređenu daljinu. Imao je osećaj da mu se glava prazni i da nekako lakše diše. Nije ni primetio da je pored njega stajao prvi komšija.

– Dobro došao u dom svoj slatki!

Blerim se prenu, i ne shvatajući da to nije utvara već komšija, stvarno biće, ne pokaza nikakvu reakciju.

– Blerime, stigao si, ja sam samo želeo da te pozdravim. Video sam otvorena vrata, zato sam navratio. Hteo bih da te obavestim da ti je žena već čitav mesec na psihijatriji u Vilu. Imala je krizu!

– Oprosti, dragi moj komšija, nisam te ni primetio. Velike su emocije u meni. Toliko toga se spetljalo u mojoj glavi. Šta se desilo sa mojom ženom?

– Sama je otišla, rekla nam je samo da će neko vreme da provede tamo.

– U redu, i hvala ti za informaciju. Sedi, hoćeš li jedan viski?

– Radije bih da te ostavim da središ sve utiske. Ako ti treba pomoć, slobodno mi se obrati.

– Uradiću to i hvala još jednom što si mi javio. Ni sam nije znao kako da se pokrene, šta najpre da uradi. Da li da sredi stan, pozove kliniku i javi se ženi ili odmori koji trenutak. Kako dugo nije uzimao alkohol, piće ga je brzo uhvatilo. U takvom stanju zadrema, pomeri se do obližnje sofe i zaspao.

Kada se probudio, već uveliko je bila noć. Sabra svoje misli, vrati se na početak svog ulaska u stan i pokuša da utvrdi koji su mu prioriteti kako bi doveo sebe i okolinu u red. Uze telefon. Ume-

sto da pozove ženu, prijatelje i objavi radosnu vest da je izašao na slobodu, on okrete poznati broj kontakt bara i zatraži da mu pošalju devojkicu koja pruža usluge poslovne pratnje. Sredi na brzini spavaću sobu, istušira se i pomalo nervozan sačeka naručenu posetu. Sve svoje obaveze predate opet zaboravu i usmeri se ka nemoći erotskog doživljaja. Kao da je važno što ono najbitnije pomera za sutra. Sutra je novi dan, pa će valjda da krene ispočetka u nekom boljem pravcu. Noć je bila duga. Ništa mu nije značilo što je napolu opako grmelo. U vazduhu, u njegovim venama, svuda oko njega, bila je prisutna nekakva naelektrisanost.

****

Četiri meseca posle Blerimovog odlaska i sam Mirko izađe na dugo željenu slobodu. Zadnjih nekoliko dana pred kraj su mu izgledali kao večnost. Ni sam nije verovao kada je taj poslednji dan stigao. To brojanje, dan po dan, mnogo je težak posao. Zvuči ohrabrujuće kada se kaže da je ostalo „sitno” do kraja. Ali dan izgleda kao mesec. Svaki otkucaj kazaljke na satu postaje dugačak, opterećujući, gotovo statičan.

Znao je veoma dobro da ne sme da mu se potkrade nijedna greška i da napravi pogrešan potez. To bi ga koštalo produženja. Vladao se dobro, držao svih dogovora. Takav jedan dogovor bi bio da ga posle izdržavanja kazne neće proterati jer je konstruktivno sarađivao sa istražnim organima. Odao je iz tog važnog lanca nekoliko zvučnih

imena. Proterivanje iz zemlje snova, čokolade i sira, bila je praksa posle dugih robija. Mirko je mogućnost ostajanja obezbedio nagodbom sa istražnim organima i sudom. Time je osigurao egzistenciju.

Kada je izašao, po dogovoru ga je sačekala žena sa dvojicom sinova. Svi su se radovali. Kao da je bilo neko važno, porodično slavlje. Sinovi su se radovali posebno. Ne zna se ko je kome više nedostajao i ko je bio srećniji. Kao da je sreća intenzivna samo tada kada se izlazi iz zatvora. Pričali su dugo, do kasno u noć. Deca o svojim školskim uspesima, žena o svim tim teškim godinama. O bremenu samoće i tuge. Nosila se sa tim, ali se na njenom licu videla još jedna naznaka koliko je patnje prošlo kroz njeno srce i napaćenu dušu. Kada su legli, niko nije mogao da spava. Deca od radosti, žena od tuge, a on od uzbuđenja. Svako me je njegov razlog bio bitan. Noć je bila vrela, letnja i u sjaju mesečine.

POBRATIMI

„Sankt Galen, grad koji ima dušu”

Mirko i Blerim su isto godište, rođeni 1971. godine, obojica u horoskopu ovnovi, bili su u istom ratu kao snajperisti na suprotnim stranama, mrzeli podjednako jedan drugog, radili za istog dileru droge, završili u zatvorima u Istočnoj Švajcarskoj, nastanili se u Sankt Galenu. Posle drugog susreta, postali su najbolji ortaci...

Kao da u ovoj priči ima previše podudarnosti!

Sve u kosmosu ima neki red. Nema detalja koji nije na svom mestu. Valjda je to ne samo odraz božije promisli već i želje sopstvenog bića. Veza i međuveza! Nejasan spoj slobode i prisile. Zaborava i sećanja. Mržnje i ljubavi. Učinjenog i željenog.

Izazovi otvorenog liberalnog društva i prepreke tradicionalnog, kodiranog načina rasuđivanja su odrednica njihovog načina razmišljanja. Oni su bili kodirani arhaičnim kodovima koji se nisu dali lako dekodirati. Sve je upisano kroz podojeno majčino mleko. Sve one priče staraca su uticale na njihov ukupni mentalni sklop. Oni su bili deo dva različita plemena, ali je tradicija i kod jednih i kod drugih značila više od života. Sve one sitnice koje su do detalja regulisale ponašanje. Oni su to uvažavali bez pogovora.

Odvojeno muško i žensko društvo je bilo društvo podeljenih duša. Svako je verovao svome. Niko nije imao razumevanja za odstupanja od pravila. Običaji su bili sve. U takvoj atmosferi, muškarci su izrastali pomalo narcisoidno. Možda blago nezadovoljni, mada su se ponekad ponašali kao da su isfrustrirani. Valjda je taj ego bio iznad svega. Time se znalo ko je gde u takvom odnosu ljudi i stvari.

Mirko je stigao u restoran *Galija*. Bio je to restoran za dobre provode. Mesto gde su se sretale face. Tu su dolazili pevači iz svih krajeva bivše Jugoslavije. U to vreme je bio među osamnaest najboljih. Tu se se dešavale žurke, tu se uživalo, igralo, opuštalo. U njemu su se pojavljivali mladi jer su tu mogli da dišu punim plućima, na balkanski način. Bez rezerve, do kraja, uz muziku koja je prijala. Di-džej Gaga je puštao sve spotove Balkana. Svako se mogao pronaći u sopstvenoj priči. Koliko god da su mladi pripadali različitim grupama, oni su pod krovovima ovakvih klubova mogli podjednako da slušaju zvezde balkanskih televizija.

Kao da se svi naši odnosi svode na dolazak, susret i bol. I zbog svih mogućih sukoba iz svega toga proizilazi patnja. To se nadvija nad nama ljudima kao pravilo.

Prvi put su se susreli indirektno i ne znajući jedan za drugog, na onoj prvoj vatrenoj liniji gde su se razmenjivali snajperski meci. Dolaskom na liniju koja je vonjala na smrt, gledajući se kroz nišan, ostvarili su virtualan susret koji je za obojicu mogao biti koban. Njihova ubijanja su proizvo-

dila patnju. Sledeći susret se odigrao u zatvoru u Altšetenu. Tu su shvatili da i mržnja može da se preobrazi, ma koliko bila jaka, postojana i iskonska.

Danas se sreću po treći put dobrovoljno, u zajednički odabranom restoranu, kao slobodni ljudi. Bez mržnje, uz mnogo nerazjašnjenih odnosa, ali zaista oslobođeni. I na Košarama i u zatvoru imali su nad glavom nekog ko je njima komandovao i određivao im i vreme i tok susreta. Nekog ko je odlučivao da li će da budu živi ili mrtvi, slobodni ili zatočeni, žrtve ili žrtvovani.

Di-džej je puštao dobru muziku od koje je bolela duša. Mirko je sedeo u zaštićenom ćošku kafea i zadovoljno čekao drugara.

Kada je Blerim shvatio da je jedini Albanac na tom mestu, požele samom sebi neku vrstu dobrodošlice u klub. Prođe pored bara usiljeno i nemirno. Pogleda svojim orlovskim pogledom svuda naokolo. Atmosfera je bila fina, ali je ipak imao potrebu za oprezom. Naučio je za sve ovo vreme od kada je ratovao i tamnovao, da je oprez bitan za sopstvenu sigurnost. Ugleda Mirka i nasmeši se. Taj osmeh kao da je jasno nagovestio da preko puta sebe više nema neprijatelja. Osetio je rastećenost, odsustvo te sveprisutne mržnje. U njemu više nije video protivnika, već ortaka, saborca, paćenika na istoj liniji na kojoj je i sam stajao. Zagrljše se i poljubiše u obraz, ali samo jednom. Tako je nalagalo pravilo!

– Dobro došao u klub! Kako si?

– Na slobodi je uvek dobro i izazovno. Imao sam potrebu da ubeđujem sebe da je sloboda za-

borav. Podsećam se koliko mi ova sloboda znači!
Kako si ti?

– Različito, i dobro i loše. Sloboda je iznad svega nešto što je veoma vredno, ali svi izazovi sa povratkom me iscrpljuju. Ali, borim se.

– Ja ponekad kao da nemirno putujem kroz sebe.

– Mene plaši opasnost koja dolazi sa slobodom. Ne treba postati deo sistema.

– Na koji sistem misliš?

– Dvojako. S jedne strane, muči me sistem reintegracije. Okruženje traži od nas da postanemo odgovorni i korisni članovi društva. Na drugoj strani, sistem koji nas je i doveo do zatvora priziva nas tako tanano, tajnovito, neprimetno...

– U odsjaju nemilosti ne treba izaći ranjen na teren.

– Pogledaj me u oči! Poželeo si da opet radiš taj prokleti posao.

– Da, a verujem i ti. To je naša sudbina!

– Ali ti su nam odnosi prepuni sukoba.

– A gde nema sukoba?

– Plašimo se svega što nismo mi!

– Ne znam šta da kažem, moj neusklađeni život i ja, mi smo se razišli i svako je na svoj način otišao u aut.

– Misliš da ja stojim bolje?

– Kao da duša raste ka božanskom, od uslovljenosti ka slobodi, od nesvesnosti ka svesti, a istovremeno se krećemo ka đavolu.

– I nigde mira.

– Da, nema unutrašnjeg mira. Misli su nam opterećene i mučimo sami sebe.

– U odsjaju nemilosti svi mi u sebi nosimo veliki pakao.

– Živimo naizgled u redu, ali nemir raste u nama.

– Ja pokušavam da slušam tišinu i time praznim mozak. Ali ne mogu to uvek.

– Ja sam postao usporen, mnogo usporen. Ne znam zašto, ali nemam više onu energiju kao ranije. Nešto me sužava, sputava i zaustavlja.

Naručiše piće i zagledaše se dubokim i simpatičnim pogledima. Di-džej kao da je znao koju muziku vole. Nadolazeća pesma ih potpuno razneži.

– Pričaj šta ima još – reče Blerim.

– Mnogo toga.

– Ko i kako može da objasni našu bol?!?

– Niko, samo zaborav!

– Zaborav, to je lek i otrov istovremeno.

– Kao iskra nadolazeće zore.

– Ili kao vino koje izvlači iz nas sve ono skriveno. „Što trezan misli, pijan govori“, kaže se u mom kraju.

– Kako bismo živeli kada ne bismo zaboravljali?

– Umirali bismo svaki put!

– Svaka smrt ima određenu boju. Kao vetrovi.

– Ne govori reči koje su jače od tebe, mada si ovo tako lepo sročio...

– Ponos je sve, naši se životi svode na običaje i tu nema dvojbe.

– Staneš u okvir u koji su ti dozvolili da staneš.

– Obavij se Božjom milošću koja ti iz srca potiče i ne brini. Naoružaj se osmehom!

– Vreme se svodi na meru i donosi smirenje.

– Da, imaš pravo.

– Vidi o čemu pišu Švajcarci. – reče Blerim li-stajući dnevni list *Blik* – Godine 1515. snage švajcarske konfederacije su prvi put izašle van svojih granica i ratovale su za svoje interese u Milan-skom kraljevstvu, a protiv Francuske kraljevine i Venecijanske republike. Ta bitka je bila, iako su bili nadmoćni, veliki poraz za ovdašnje. Posle nje se prvi put govori o neophodnosti švajcarske ne-utralne politike.

– Šta se tada tačno dogodilo?

– Francuski kralj je u nekakvom pismu spo-menuo da je odlučujući kordon koji je uticao na ishod bitke bio sastavljen od stratiota sa Balkana. Njih oko tri hiljade plaćenika, tadašnjih janjičara, odlučujuće su uticali na ishod sukoba.

– Još tada su naši legionari bili ovde.

– Da, družo, a druga legija koja je kasnije sti-gla su gasarbajteri u današnje moderno doba.

– A najaktuelniji su legionari – dileri.

– Švajcarska je kao zaštićena radionica. Mi stranci, nemamo meru i previše sebi dozvoljavamo. Čudo kako nas trpe kao takve.

– Postoje dimenzije koje su iznad nas samih.

– I dileri i svi ostali izvitoperili su stvarne pretpostavke tradicionalnog društva.

– Kako to misliš?

– Pa gledaj, ono što je jasno, ono je nezapisano ali zapamćeno kroz kolektivnu svest u pravilima. Mi smo se ogrešili o te principe, o ta sveta pravila. Tog trenutka kada se nešto što traje više od dve hi-ljade godina ne poštuje, tada to postaje perverzija.

– Ma, danas više niko nikog ne poštuje. Sinovi ne vode računa o očevima...

– Sinovi nose u svojoj duši i dobro i loše, i lepo i ružno i ispravno i pogrešno. Sinovi orlova su nepogrešivi. Ali, eto, Bog mi nije podario decu.

– Moj je postao zavisnik. Nismo znali šta da radimo sa njim. To se sve poklopilo sa mojim hapšenjem i odlaskom u istražni.

– Šta se tačno desilo?

– Eh, kako je sve to bolno.

– Sećaš se da sam ti pričao o otmici. Znaš ko ga je u stvari oteo? Moj brat koji ga je, kao bajagi, pronašao.

– Ne mogu da verujem.

– Da, da, moj brat.

– Želiš da pričaš o tome, možeš li?

– Sve je OK, mogu.

– On je mog sina oteo. Ubedio ga je da ćemo se svi vratiti nazad za Kosovo. Mali je poverovao i krenuo sa njim. Vrativši se dole, on je u stvari bio taj koji se zabarikadirao u ruševinama jedne napuštene kuće. Tu je sagradio svet svojih fikcija i utamničio sopstvenog bratanca i jedno drugo dete iz susednog srpskog sela. Dečaci su imali nepunih sedam godina. Nikada se nije ženio i nikada nije pokazivao neke posebne nastranosti. On je jednostavno želeo da se osveti mojoj ženi. Otkrili smo kasnije da ju je posebno voleo. Niko od nas u porodici to nije znao. Ja sam do nje došao zahvaljujući mom stricu. Pretekao sam ga nesvesno, i ne znajući za njegove emocije. Kada je došao iz rata i kada je napustio policiju, više nije umeo da sagledava realnost. Povukao se i svakim danom bivao sve čudniji. Ta njegova veza u Belgiji za sve nas je bila zagonetka. Kasnije se ispostavilo da je

bila izmišljena epizoda. To drugo dete je bilo par meseci starije od mog sina. On ih je sistematski plašio i držao oko tri nedelje u zatočeništvu. Dok je pričao o ratu, pred njima je bludničio. Svodio je rat, svoj rat i sve ratove na Balkanu, na jedno obično masturbiranje. Tako je bar govorio.

– Nije ih zlostavljao seksualno. Bio je nekako ukočen i imao je potrebu da više priča. Donosio im je hranu, a držao ih je vezane kada bi napuštao prostorije te urušene građevine. Napolju je bilo proleće, april mesec. On je mrzeo svetlost. Zatamnjavao je prostoriju. Palio je samo sveće. U snu je imao običaj da rida i sanja naglas. Čak i vode nije bilo dovoljno. Samo pred zoru bi izlazio napolje.

– Oko njegovog kreveta bilo je mnogo oružja, ali bez ijednog metka. Nosio je veliki nož za pojasom čak i onda kada je spavao. Spavao je u odvojenom polurazmontiranom krevetu. Decu je smestio nasuprot sebi i posmatrao ih je. Kada je napuštao prostoriju, i jednog i drugog je vezivao, ali odvojeno. Ta soba je bila dobro zabarakadirana i iz nje nije bilo moguće pobeći. Decu nije puštao same ni da piške.

– U toj sobi zla on je upražnjavao svoje bolesne rituale obračunavanja sa samim sobom pred nedužnom i nevinom decom i sa svima nama indirektno. To drugo dete je bilo u stanju šoka. Govorio je veoma malo. Moj sin nije prvih nedelju dana mogao da razume šta je stric želeo od njega.

– Tri nedelje zla, mučenja i neizvesnosti. Pričao je o svojim akcijama čišćenja, o sukobima, o borbama, o NATO bombardovanju. Deca ga u početku

nisu razumela. Onda su pokušala da ga urazume, molila, plakala. Razmišlala su o bekstvu u trenucima njegovog odsustva, ali nisu bila u mogućnosti da bilo šta učine. Pio je. Ne uvek, ali kada bi donosio alkohol, bio bi gadan. Neobuzdan, prljav, izgovarao bi pogane reči i decu čudno gledao. Koliko god da je vladao situacijom, ulivao bi strah. Nije smogao snage da im se približi. Hvala Bogu da je bar taj deo ostao takav. Pričao je ružno o ženama. O svim ženama, a posebno o mojoj. Nikada joj nije prišao, nikada nije od nje nešto zatražio. A izgleda da je baš njoj želeo da se osveti.

– Moja supruga danas govori da je ranije verovala da je rat nešto najgore što može da snađe čoveka. Kroz ovu zajedničku tragediju je uvidela da ima stvari, gorih čak i od rata. I to u miru i od svojih najbližih.

Jednog dana se ovo drugo dete oslobodilo. Kako i zašto baš on, moj sin nije mogao da objasni. Kada se brat vratio, bio je besan. Odmah je pojurio napolje. Posle pola sata se vratio sa beguncem. Vezao mu je i ruke i noge. Moj sin je predosećao da dolaze teški trenuci. Nije prestajao da plače, sve dok mu se stric nije uneo u lice i prineo nož tako blizu licu da je ovaj zanemeo. U sebi je nekako beščujno ridao. Ubeđivao je sebe da njegov um mora da nadvlada nemoćno telo i ponavaljao je u sebi jednu te istu rečenicu: „Pobeda briljantnog uma nad nemoćnim telom je jedino moguća ako ostanem pri sebi”.

Kada mu se stric poslednji put uneo u lice nervozno vičući da prestane, pao je u nesvest. Probudio se mokar, poliven vodom i zbunjen, a u

ruci je držao nož. U stvari, preko njegove ruke je bila stričeva ruka, pa nož. Budeći se iz tog nesvesnog stanja, kasnije se sećao samo dve reči koje je izgovorio moj brat pre nego što je povukao sečivo i zario ga u grlo drugog dečaka: „Kaznićemo ga”...

Šiknula je krv. Potok krvi. Sve je izgubilo smisao. Moj sin je urlao, bio je u delirijumu. Stric ga je umirivao, ljubio po kosi i govorio: „Ova smrt nema nevinosti. Njegova smrt me podseća na rat.”

Da li je uopšte posle toga vreme teklo, nikome nije ni bilo bitno. Pogotovo ne mom sinu. Mom predivnom detetu, tako nevinom, malenom i bespomoćnom. Zamisli koliko anđeoskog ima u jednom detetu. Stric je jednim potezom noža oterao anđela.

Obamrlost, telo koje ne vredi, ubijen sadrug. Samo um može da nadvlada nemoć tela. Kroz misao i ćutnju, kroz molitvu i očaj. Ogromna lokva krvi se sušila, propuštala smrt i bojila prostoriju u crveno.

Krvnik je uvio to predivno dete, mrtvo dete, u ćebe i izneo iz prostorije. Svaka smrt je posebna svečanost. Ova je bila skrivena i neizreciva. Vratio se nazad, odvezao mog sina, uzeo pijuk i lopatu i pogledom naredio polazak. Za nepunih pola sata zemlja je sve prekrila.

U selu je majka tražila svoje dete, uključili su se svi, i NATO trupe i Albanci iz komšiluka i Intepol. To dete kao da je u zemlju propalo. Ono je u stvari u zemlji i počivalo nedaleko od sopstvene kuće. U susednom selu. Onda je moj brat pozvao i saopštio da je spasio svog bratanca prodavši nam svoj zločin za podvig.

Moj sin je sve vreme ćutao. Tako do svoje trinaeste godine kada je pukao u vreme puberteta. Nije bilo droge koju nije probao. Jednog dana je došao i ispričao nam sve: koje je boje bilo krvlju natopljeno ćebe, gde je njegov sapaćenik bio ukopan, sve detalje koje bi bilo nemoguće izreći, jer ne postoje reći za takva zlodela.

E, tad sam razumeo svoju ženu koja je govorila da ima i težih stvari od rata. Tada sam se pitao koliko li sam droge uvaljivao tuđoj deci. Kako je po zlom usudu i moj sin uzimao tu istu. Onako kako daješ, na taj način i dobijaš, tako ti se vraća nazad!

On više nije pričao sa nama. Kažnjavao nas je ćutnjom. Nije odgovarao na naše poruke, sedeo je sa nama za istim stolom, a ničim nije pokazivao da je tu. Jeo je i gledao nas pravo u oči, a mi nismo znali da nas on ne vidi. Uvažavao je nas, a istovremeno je sebe omalovažavao i prezirao. Nije želeo da se suoči sa istinom. U sebi je video i ubicu i spasioca, i ćoveka i monstruma. Nije malena duša znala kako da savlada bol. Kao da je na leđima nosio svu težinu zemaljske tuge. Njegove oči su bile suve, ali u sebi skrivale sve suze ovoga sveta.

Poverovao je jednom da će uz drogu i alkohol da zaboravi sve. Što je više toga uzimao, sve je bio tužniji. Gledali smo ga kako kopni, a nismo znali zašto. Mislili smo zbog te otmice, preživljenih dana kidnapovanja. Taj period je za njega bio najmanje opterećenje. On je u sebi nosio mnogo veći bol.

To je trajalo sve do jednog dana kada se vratio iz škole. Tada je stao ispred nas i kroz ridanje je vikao tako glasno, da se ćulo do Kosova.

– *Dragi moji, ja sam ubica, ja sam ga ubio!*

Žena i ja smo bili preneraženi i u čudu sve dok nije rekao sledeće: „*Oče, tvoj dragi brat, on je mene oteo, on me je držao u zatočeništvu. To što se igrao sa nama, najmanje mi teško pada. Ja u tom zatočeništvu nisam bio sam. Sa mnom je bilo još jedno dete iz susednog sela. Taj maleni je pokušao da pobegne. Kada ga je pronašao nadomak te uklete kuće i vratio nazad, nastalo je mučenje. Negde posle ponoći uzeo je nož i stavio u moju ruku, svojom rukom je uhvatio moju i hladno presekao grkljan tom nesrećniku. Ja nosim jednu nevinu i malenu dušu na savesti. Ubio sam, ne želeći to. Sad vidite kako je meni svih ovih godina i svaki put kada ste me vodili na Kosovo ja sam morao da prođem pored kuće i majke mog saputnika. Ne samo to, nego sam morao da ćutim. Bojao sam se. Pretio mi je i rekao da će i mene ubiti budem li zucnuo. Verujući da ću uz opijate da zaboravim, drogirao sam se. Ne sećam se kada sam imao mirnu noć i zaspao ne znojeći se. Ćutao sam i plašio se, plašim se i sada kada ovo pričam. Ako možete da mi oprostite, recite mi sad. Ja više ne mogu.*”

Onda je pao u nesvest. Od tada žena nije više u redu. Svaki put pred spavanje uzme stolicu i sedeći posmatra sobu našeg sina gledajući u jednu tačku i ćuti. Ćuti i pati. Ne znam kako da sve to opišem. Ubrzo posle toga mene hapse. Moju priču sa drogom već si čuo.

– Uvaženi družo, ne znam šta je teže – sve ovo podneti ili uopšte nemati decu.

– Imaš pravo, šta da ti kažem. Ja sam nesrećan čovek. Kada sam mu bio najpotrebniji, otišao sam u zatvor. Opet zbog te proklete droge. Danas sam više nego siguran da ništa nije slučajno....

– Šta se posle desilo?

– Sin je morao sve ispočetka da preživljava. Pokazao je gde je sahranjen ubijeni dečak. Bio je prisutan na sahrani. Pokušavao da se zbliži sa majkom nastradalog deteta. Ali to mu nije pošlo za rukom. Ta majka je ostala potpuno sama. Povukla se i retko izlazila iz kuće. Sve što je seća na njenog sina ubija je polako i na rate. Jednog dana ga je zamolila da je više ne posećuje. Veoma toplo i uljudno. Od tada on više ne ide na Kosovo. Tamo odakle su nam preci i gde nam je ognjište, za njega nema smisla. Posle tih dana se potpuno odrekao droge. Samo, i dan-danas pije, mnogo pije. Mi smo se obračunali sa mojim bratom. I tako priča dobija svoj kraj ili tek počinje da živi.

– Teška priča. Ne zna se šta je teže!

– Naši se životi svode na običaje, veruj mi, tu nema sumnje. Smrću te najnevinije duše, sve se svelo na čin destrukcije i bola. Kada samo zamislim sve one kesice koje sam spakovao kao laufer i prodavao zavisnicima, svaka me ta kesica podseća na smrt. Smrt sadruga mog sina. On je odrastao bez mene. Nema opijata koji nije ubacio ili ubrizgao u sebe. Ali ih danas mrzi. I apstinira tako odlučno, da mu ja verujem. I eto, da potvrdim tu poznatu izreku da svaka priča treba da bude ispričana, tako ja ispričah svoju.

U tišini su se nemo posmatrali.

– I šta ćemo sad? Od čega ćemo da živimo? – reč Mirko.

– Neko rešenje mora da ima i za nas.

– Ne sumnjam u to, samo da ne krenemo opet stranputicom.

– Čuj, valjda nećemo! Hajde, idemo. Ja ću narednih dana otići na odmor. Vidimo se u nedelju, imam jedno iznenađenje za tebe.

– OK, čujemo se, i ja sam pet dana odsutan!

****

Mirko se zamisli.

Oslepeo sam, zadojen mržnjom shvatio sam da sam izgubio oči, čulo vida na osnovu kojeg je bilo moguće da se spozna istina. Zbog mržnje u sebi, razvio sam do te mere strah da sam svestan da više ne mogu da vidim. I teško je progledati u takvom stanju kada je sve zamagljeno i sve je u tami. Morao sam posle mnogo godina da pozajmim oči od drugih. Od tog trenutka znao sam kako je pored sopstvenih očiju, ne imati očinji vid. Osećati se bezvredno ćoravim. Pozajmljujući ih, ja bih tvrdio da sam prošao Golgotu i na taj način postao svestan i sebe i drugih i svih svojih zabluda.

Posmatrajući Mirka, Blerim se takođe zamisli:

Od kad je sveta i veka, uvek je postojala ekonomija u senci. Uvek su postojali oni koji su drugačije razmišljali, tumačili aktivnosti u takozvanim ekonomskim tokovima. Mi to danas zovemo mafijom. Da nema tog italijanskog naziva, verovatno bi se drugačije zvalo. Ameri kažu biznis, koji je uvek najbitniji. Kao takav, donosi profit, donosi ideju i kreativnost. To je jak i opasan posao, samo za one koji umeju i koji se ne boje. Uplašeni ne mogu da opstanu. Od kada je sveta i veka, postojali su oni koji su radili mimo uopštenih pravila. Zašto? Neka-ko je uvek bilo slađe ono sto je tuđe, što nije moje, a

od čega mogu da profitiram. Zagolica to. Imponuje kad dobijem i mogu da se nasmejem nad gomilom zgrnutog novca. Kao da dobijam na veličini. Takav se osećaj stvori u čoveku. Takvih je bilo i uvek će biti. To je taj biznis!

MIKONOS

„Novac sa karaule miriše na božure”

U nedelju je Blerim bio sam u stanu. Na stolu su gorele sveće u dva svećnjaka i dve prazne kristalne čaše, a pored su stajala dva velika noža. Bili su naoštreni, postavljeni jedan iznad drugog u obliku krsta.

– Zvao si me na ručak, a dočekuješ sa bodežima na stolu.

– Ne brini. Tražim od tebe samo jednu formalnost, kako kažu zapadnjaci, pre našeg zajedničkog ručka na slobodi. Predlažem ti da se pobratimimo. Za taj čin je potrebna krv. Samo krv.

– Prihvatam – reče Mirko bez razmišljanja – bićemo kao Boro Vukmirović i Ramiz Sadiku, čuo si za one iz Drugog svetskog rata.

– Da, mada ne zaboravi da je sam Skenderbeg bio od crnogorske princeze i albanskog vlastelina.

– Dobro, šta treba da uradim?

Blerim se okrenu ka istoku....

– Kao krvna osveta, ovo je dužnost i potreba... Besa, tvrda vera i poštena reč su svetinja. Ko besu ne drži, taj i nije čovek, taj i ne može da bude pošten. A poštenje je iznad svega. Iznad svih nas. I iznad svih vremena.

Mirko se prenu.

– Albanci su ljudi junačka srca. Ljudi slobode i obavijeni ponosom. Srbi su obdareni čojstvom i junaštvom, veliki su ratnici. Mi se mrzimo, ali se ipak i volimo. Podnosimo. Sad tek vidim da smo tako blizu. Gotovo isto... Kod nas se čovek ubija za malu stvar, a istovremeno smo spremni da za veru umiremo. Vi Škije kazujete „za krst slavni i veru časnu”, mi Šiptari „za veru, a protiv nevere”.

– Sve je suđeno, veruj mi. Bez sudnjeg dana nema nam ni trenutka života.

– Pogledaj me u oči, u ove oči koje si gledao kroz snajper. Pogledaj u ovo plavetnilo neba i moju dušu. Ja sam tvoj, a ti moj kismet. Nema nam puta, a da na njemu ne koračamo zajedno. Jedna nam je sveta zemlja na Kosovu, a dva plemena, dva naroda, nas smo dvojica.

– Gledam te, u te tvoje oči, kao da je bilo juče kada sam te posmatrao kroz nišan. Bože, koliko tuge ima u nama!

– Uzmi onaj nož koji ti želiš i sve što budem ja radio, uradićeš i ti.

Mirko se uznemiri, ali to ne pokaza ni jednim potezom. Blerim pokaza rukom i blagim naklonom glave da je on taj koji je počastvovan da prvi uzme nož i to baš onaj koji želi. Kao da je to tako lako da lakšeg poteza nema na zemlji.

Kumstvo, prijateljstvo i pobratimstvo... Mirko uze onaj gornji.

– Vidi!

Blerim poseče sebi desnu podlakticu. Krv poteče. On je preusmeri u čašu do sebe.

– Uradi ti isto.

Mirko je smireno ponovio isti ritual. Onda priklubiše svoje desnice jednu uz drugu, baš tamo

gde je iz rana izlazila krv. I svako uze čašu onog drugog i popi kapi iz kristalne čaše. Pijenjem krvi onog drugog, postali su pobratimi.

– Ti ćeš biti kum mojoj budućoj deci, a ja kum tvojoj!

– Od danas se mi pazimo, volimo i ljubimo kao rođena braća.

– Da, mi smo pobratimi – izusti Mirko.

Zagledaše se i ostadoše tako u međuprostoru i vremenu nekoliko trenutaka. Mirko se uznemiri, prenu kao iz nepoznatog sna i zamisili se nad sopstvenom sudbinom.

Zar je moguće da se ovo događa na javi? Koje sam ja sve to istežanje prošao od mržnje, sukoba i rata do trenutka suživota u prebogatoj Švajcarskoj, pa sve do pobratimstva. Podojen razlikama, jer su mi roditelji govorili da smo mi to što jesmo, a oni su nešto drugo. Do momenta kada sam prihvatio razliku na kojoj su insistirali stariji, moji preci, dozvolio sam mržnji da se useli u moju dušu. A kada se jednom oko srca stegne obruč, onda sve postaje kamen. I tada nema spasa. Prešavši doline i nizine, stigoh danas do ovog stola gde mi iz kristalnih čaša nekoliko kapi krvi pokazaše put ka pomirenju, ka pobratimstvu. Da li je ovo uopšte moguće? Ili je to možda jedan popodneveni trip kao i svaki koji nastupa uzimanjem opijata? Ali, mi uzesmo krv, najdragoceniju tečnost. Kada ona jednom padne, na Kosovu nema mira, dok se ne iskupi. A krv se samo krvlju može nadomestiti...

Blerim poverova da on, kao Albanac, više neće imati neprijatelja, bar u jednom Srbinu.

Ako nestane Srba, nećeće i neprijateljstvo. Tíme mi Albanci ulazimo u zonu umišljenog samoubi-

stva jer je nama potreban neprijatelj. Ja sam mrzeo sve što je imalo predznake srpskog. Kada sam dobio šansu da se obračunam i skinem glavu baš ovom čoveku, ja sam mu poklonio život. Da li sam to učinio jer je trebalo da sačekam taj trenutak kojim sam prevazišao sopstvenu mržnju, iluzije nacionalizma i sunovrat rata, da bih sada rekao njemu, preko puta mene, da sam mu brat? Ja ne znam da li ću uspeti sve ostale Srbe da prestanem da mrzim, ali ovog više ne mogu. Ako bi neko pitao zašto, ne bih umeo da objasnim. Baš kao i tada kada sam ga imao na nišanu i nisam ga pokosio metkom. Valjda zbog toga što je i on mogao isto.

Mikonos

Avion je sleteo na tlo Mikonosa. Mirka zbuni taj čudan osećaj. Prvi put je ovde na ostrvu ljubavi. Sve instrukcije je dobio zajedno sa kartom. Hodajući nevoljno prema izlazu, pročita svoje ime uzdignuto visoko i shvati da je taj šofer došao po njega. Sporazumeše se na engleskom i krenuše prema parkingu. Šofer je sve vreme ćutao. Pri svakom pokušaju da nešto kaže, on je veoma kratko odgovarao da ne razume puno. Mirko je prema njegovoj fizionomiji verovao da je to momak sa naših prostora. Od aerodroma do krajnjeg odredišta, vožnja je trajala oko pola sata. Auto je skrenuo uzbrdo veoma uzanim, ali uređenim putem. Vila je bila ogromna, bazen, masivna ograda od mediteranskog rastinja, sa unutrašnje strane metalna žica. Svuda kamere. Kapija se otvorila

sama od sebe. Verovatno je neko iz zgrade upravljao čitavim sistemom obezbeđenja. Znao je da je poziv uputio neprikosnoveni Leo. On ga nikada nije video, samo je slušao o njemu. Ovaj je bio kolos, nedodirljiv i osoba koja nije smela da se dovede u pitanje. Izade iz auta. Topao vazduh mediteranskog ostrva mu zaustavi dah. Ta neverovatna toplina mu je odgovarala. Više je voleo nenasnosne vrućine nego alpsku hladnoću koja je prodirala do kostiju. Ugleda ulaz, sve je bilo tako lepo, kao iz bajke. Šofer uze njegovu torbu, drugi momak na ulazu pozdravi ga na srpskom i reče da ga bos čeka u privatnim prostorijama i zamoli ga da ga prati.

Blerim je doputovao avionom pre podne. On je već bio stigao i imao priliku da se povuče u svoju sobu u vili. Doputovao je po istom scenariju. Karta je stigla sa Mikonosa, isti je šofer bio taksi služba sa aerodroma. Kada je stigao, rečeno mu je da se odmori i da će u večernjim satima da sretne Lea, a potom zajednički susret prijatelja i sveopšta žurka. Upitali su ga veoma ljubazno da li ima posebnih želja. To nije do kraja razumeo. Želeo samo da se prvo malo odmori. Nešto ga je uznemiravalo. Nije ni sam znao šta, ali dolazak Leu je nešto posebno značilo. On je za njega bio pojam, obavijen velom tajni, nedostupan i važan čovek u hijerarhiji. Generalno, imponovala mu je pomisao da sreće tako snažnu ličnost koja se ne boji. Njegovo ime se vuklo u mnogim izjavama sa kojima se u toku istažnog zatvora suočavao. Kada je bio običan laufer nije ni čuo za njega. Kasnije, kako je u poslovima dilovanja dobijao složenije zadatke, sve češće je

njegovo ime bilo nezaobilazno, bilo da su ga plašili njime ili je jednostavno rečeno da je Leo tako odlučio. Za Blerima je sve to bilo kao besa. Naredba koja je pala i izrečeno zadato obećanje, stvari su iza kojih je pravi muškarac morao da stane.

U toku leta doživeo je takve turbulencije nad Mediteranom da je jednog trenutka poverovao da mu je ovo zadnji let. Let u neizvesnost i možda propast. Danima nije normalno spavao od iznenadno upućene poruke. Leo ga je kratko, bez mnogo objašnjenja, pozvao u goste. Znao je da se sa time ne treba šaliti. Naspavan, izašao je u vrt. Izdaleka mu je prišao veoma elegantan čovek.

– Ja sam Leo, drago mi je da si doputovao.

Blerim se zabezeknu, tako je to ovde, izađeš na svež vazduh i sretneš ni manje ni više, već šefa svih šefova.

– Baš se radujem, razmišljao sam sve vreme puta kako izgledaš i kako će naš susret da protekne. Potpuno sam iznenađen.

– Nadam se pozitivno.

– Da, da!

– Najljubavnije te molim da se osećaš ovde kao kod svoje kuće. Mi smo ovde svoji na svome. Šta god da ti zatreba, reci mom osoblju.

– Veoma sam počastvovan. Posle napornog leta, prijalo bi mi da se malo odmorim.

– Samo izvoli, zajednički susret je zakazan tek za večeras.

Blerim se uputi u sobu, a Leo ode svojim poslom.

Kada je Mirko ušao u kupatilo, nije verovao svojim očima. Ogromna privatna odaja u funkciji

salona za prijem. U đakuziju je bilo pet lepih cura oko jednog snažnog momka.

– Pridi, druže, ja sam Leo, a ovo su moji anđeli.

Mirko ustuknu i umesto da se približi, oseti neku nestabilnost u ravnoteži. Pribra se i redom klimnu glavom. Devojke su se zabavljale i znatiželjno posmatrale pridošlicu.

– Ili ćeš se svući i ući kod nas, ili sedi tu pored i sačekaj. Mi upravo završavamo našu kupku.

Nije bio siguran da li je taj termin uopšte razumeo. Zbuni ga Leova faca. Kao da ga je negde sreo. *Da ne bude, Bože sačuvaj, opet na onoj snajperskoj liniji* – pomisli.

– Imao si dobar, ugodan let ili je bilo turbulencija? Sada je ne vreme kod vas na zapadu. Ovde je uvek lepo. I kad je zima meni je lepše. Ja sa ovog ostrva drugačije vidim preostali deo planete. Sedi i raskomoti se.

– Najljubaznije se zahvaljujem – izusti Mirko i ostade još neko vreme onako ukočen, ne shvatajući samog sebe i svet oko sebe. Sede, i da bi sakrio uznemirenost, uhvati se za džep tražeći cigarete.

– Ako želiš da pušiš, izvoli na terasu. Ja sam nepušač, čak i svi ovi moji anđeli moraju zbog mene na terasu.

– Nema frke, uopšte ne moram da zapalim. Ja to onako po inerciji tražim cigarete, želeo sam da se smirim. Prvi put sam ovde.

– Opusti se, čoveče, ovde nema žurbe i nema stresa.

Iz đakuzija kao srna iskoči jedna Leova prati-lja. Uputi se pravo prema Mirku. Njega to zbuni

dodatno. Ustade tako nespretno da obori stolicu na kojoj je sedeo. Plavuša je bila mnogo spretnija od njega. Gledala ga je pravo u oči. Kao hipnotisan, nije umeo da parira u ovoj igri. Plašila ga je sopstvena nesigurnost, Leo kao bos i naravno starleta koja je znala šta radi.

– Čega se plašiš?

– Ne bojim se ja.

– Zašto se onda ne opustiš. Ne ujedam ja. Reče ti Leo, ovde je sve u najboljem redu.

– Verujem da jeste, ali sam zatečen. Nisam očekivao napad.

– Momci poput tebe moraju u svakom momentu da vladaju situacijom.

– Ispravno, ali stani malo...

– Evo me, stajem pred tebe i gledam pravo u tvoje predivne plave oči.

– Ali zašto baš u moje oči?

– Zato što su oči ogledalo duše, želim da dođem do tvoje duše.

– Hej Cakana, – uskoči Leo u razgovor – polako, Mirku treba vremena.

– Ma nije problem u vremenu, nisam shvatio nameru.

– Ovde su nam namere svima iste i nema frke – nastavi plavuša.

– OK, u redu, probaću da se saberem.

Ovog puta pronađe svoje cigarete, te ih ponudi sagovornici. Ona ga uhvati za ruku i pokaza mu prema kadi gde su se Leovi „anđeli“ baškarili. Kao da je htela da mu ponudi da se zajedno upute ka đakuziju.

– Ili želiš ipak na terasu da zapalimo po jednu?

– Ja bih pre na terasu nego ovako obučen da upadnem u vodu.

– Baš me uzbuđuje ta ideja! Ja bih pre sa tobom u kadu, ali ti odlučuješ.

– Daj mi ruku, idemo napolje.

Izađoše na terasu.

Pogleda prema moru. Sve je bilo lepo i izazovno. Horizont i sunce koje je nestajalo u daljini, miris mora, uređena bašta i božuri u njoj. Ona ga povede sa sobom uređenom putanjom.

– Dođi, idemo da šetamo obalom.

– Sami, bez Lea?

– Da, bez njega, potpuno sami.

– Ali šta će on reći na to?

– Šta on ima još da kaže, već je naredio da ti pokažem obalu. Ne brini, ovde je to normalno.

Mirko i pored toga nije uspeo da se opusti, ali krenu nevoljno. Šetali su neko vreme pešćanom obalom. Čitali su. Koračali su jedno pored drugog, ali svako za sebe. Ona ga uhvati za ruku. Njega to uplaši.

– Ne boj se, ja ne ujedam!

– Žena si.

– Pa, nisam valjda zmaj.

– Nisam siguran!

– Kako da te uverim u to?

– Ne znam, nisam pametan.

Ona ispusti njegovu ruku i potrča. Ode od njega nestašno i nestvarno. Pobeže peskovitom i vlažnom plažom. Kao da ga je zvala da je sledi. Okamenjen je stajao i onako zbunjeno posmatrao nju, prizor oko sebe. Našao se na raskrsnici. Pogledao je ka moru. To je bio jedan od mogu-

ćih puteva. Mogao je da skrene levo, suprotno od nje. Imao je izbor da se vrati nazad ili da potrči za njom. Zatvori oči. Jednog trenutka, ne razmišljajući ni o čemu, oseti neko osnaženo pulsiranje u grudima. Ne zna se tačno kada se i šta u čoveku prelomi. Neka ga sila natera da krene. Potrča u bilo kom pravcu i dalje zatvorenih očiju. Nije znao na koju će stranu, ali se pokrenuo. Kada ih je otvorio, shvatio je da trči za njom. Bila je prilično udaljena. Povećao je sopstveni tempo u želji da joj dokaže da može da je sustigne. Verovao je u moć muške snage. Bežala je kao luda, a on nije bio u prilici da je sustigne. Primetila je da joj je Mirko za petama. Usporila je. On se približavao. Po inerciji, nije mogao da stane, te raširi ruke, obuhvati je i padoše zagrljeni na vlažni pesak. Noge su im bile u moru. Kako se sve to brzo odvijalo, niko živ na zemaljskoj kugli ne bi mogao da objasni. Kada se pribrao, shvatio je da su sasvim nagi i smireni posle obavljenog čina. Po prvi put se upitao, da li to može takvom brzinom da se završi, a da istovremeno bude tako snažno. Kao da se ljubav svodi na obnaženost među starletinim nogama.

Sve počinje susretom. U susretu je nagoveštaj nade, a nada donosi nemir koji se vremenom pretvara u patnju. Mirko se duboko zamisli. Prvi put posle robije je prevario ženu. Posle toliko godina je dozvolio sebi da se kreće nesigurnim i neosvojenim prostorom kroz odjek tišine morskih talasa. Kao kad novi sneg pada na stari ili kada se slatka voda preda morskoj, tom lakoćom oseti nemoguć sopstvenih misli i ponovo zatvori oči. Požele da nestane iz ovoga sveta i sa ove plaže...

****

Sala za sastanak bila je u prizemlju, sa pogledom na more. Ušavši u salu ili oveći salon, primeti da su u bašti cvetali božuri. Bili su bele boje. Uđe rasterećen, a ipak napet. U jednom ćošku su sedela trojica nepoznatih muškaraca. On ih pozdravi klimanjem glave, ne rekavši ništa. Bili su mlađi od njega. Nespretno upita na nemačkom da li se razumeju, oni odgovoriše potvrdno. Sede na prvu slobodnu kožnu fotelju, ćuteći.

Na ulaznim vratima se čuo žagor novih lica koja su ulazila zajedno sa Leom. Lea su svi poznavali, a on je kao domaćin pozvao ove ljude. Ostali gosti, njih petoro, nisu se međusobno znali, sem Blerima i Mirka. Svi su poticali sa nemačkog govornog područja. Neznanci su došli iz Minhena, Beča i Berlina.

Mirko je ušao zajedno sa Leom i još dvojicom pratilaca koji su nosili neke torbe. Pogledavši ka moru, najpre je video one iste božure koje je uočio i Blerim. Njemu se učiniše da su crveni. Pomisli, kao i na Kosovu, i ovde cvetaju božuri. Kada skrenu pogled sa tih čudnih cvetova, pokuša da prepozna ostale osobe u salonu. Kada je ugledao pobratima, pomislio je da će pasti u nesvest. Ne znajući u kom je to on filmu, samo se seti da mu je rekao da će na par dana da bude odsutan. I evo, ta odsutnost je dovela do susreta sa njim na Mikonosu. Opet na liniji vatre i u priči koja nema kraja. Ne znajući šta da učini, zastade. Leo ga lagano uhvati pod ruku i povede napred. Kao da mu je pogledom rekao da ne brine i da će sve biti u najboljem redu, te da je sve pod kontrolom.

U ovoj sali nije bilo cura, polako se spustiše roletne i prostorija se zatamni. Leo priđe svakome ponaosob. Pozdravi se učtivo samo pružanjem ruke. Ponudi ekipi da zauzmu mesto za susednim radnim stolom. Iza njega se spusti platno i upali bimer. Sastanak je trebalo da bude na nivou. Na ovom ostrvu sve je do tančina onako kako dolikuje grupi koja želi da organizuje posao, onako svojski. Blerim pogleda Mirka. Od ukočenosti ne odgovori na njegovo klimanje glavom. Domaćin, da bi opustio atmosferu, svima pokaza da zauzmu svoja mesta ispred napisanih imena. Ovo je, pre bi se reklo, sastanak neke neformalne privatne organizacije, nego ljudi iz podzemlja.

– Dragi moji drugari, dobro došli! Opustite se, mi smo ovde naši. Mi smo jedna porodica. Poziv je upućen vama, odabranima, jer ste se dosadašnjim držanjem i radom na terenu pokazali sposobnim. Kao i u svakom poslu, neko je bolji, neko najbolji. Ja radim samo sa najboljima. Jednostavno, takav sam!

Da li su svi slušali njegov monolog, njih pe-torica prisutnih, nisu bili sigurni. Svako se borio sa sopstvenim pomislama. Blerim je zurio u neku prazinu i nije smogao snage da gleda u pravcu Mirka. Pomalo se osećao krivim što mu nije saopštio da dolazi ovamo. Nije znao šta ga očekuje i koja je svrha svega toga. Samo što se pobratimio, a već je morao da pokaže neko svoje dostojanstvo. Rekao je, kada su se poslednji put videli, da ide na odmor. Nije ni slutio da će na tom odmoru imati u paketu i svog pobratima.

Mirko je želeo da vidi one božure napolju. Ali, zbog roletni je to bilo nemoguće. Pitao se kako je ta biljka žilava, raste i ovde na moru i odoleva

ovdašnjim vetrovima. Zatvori oči i priseti se Kosovog polja. To što mu Blerim nije saopštio da dolazi ovamo, nije ga mučilo. Nije ni on njemu ništa rekao. Mučila ga je jedna druga misao.

****

Karaula Košare. Ratna dejstva u vreme Kosovskog rata. Mirko je bio oko dva kilometra udaljen od samih zgrada karaule. U šumi su rutniski posmatrali šta se dešava na drugoj strani prema Albaniji. Tog dana nije bilo hladno kao obično. Neki čudan topao vetar u toku noći otopio je aprilski sneg. Pred zoru su stražarili još budnije, jer je tada san nadolazio nezaustavljivom žestinom. Bilo ih je trojica, njegova dva najbolja drugara i on. Četvrtog su izgubili dva dana ranije. Taj najomiljeniji kompanjon je nastradao kada su naleteli na unakrsnu vatru. Još uvek su mu slike prethodne borbe ostale urezane u pamćenje. Kad je drugar bio pogođen jakim rafalom u nogu, uz tešku muku su uspeli da se zaklone i zahvaljujući boljem naoružanju savladaju napadače. Tako su prebacili i sebe i ranjenog na sigurno mesto. Rana je bila u toj meri prostrelna, da je bilo nemoguće da se zaustavi krv. Samo oticanje te dragocene tečnosti nije ih zbunilo. Jedan je drugi detalj ostavio snažan utisak na sve saborce. Ranjenik je zamolio Mirka da mu doda pušku.

– Nema mi spasa, ja ne mogu da trpim ovu bol, preklinjem te, ubij me!

Mirko ga je gledao umiljato, roneći suze. Posmatrao ga je i ćutao. Nogu su mu fiksirali, ali krv i dalje tekla. Sadrug je počeo da gubi svest.

– Slušajte, moji dragi saborci, ako niko ne želi da me dokrajči, bar mi dodajte moje naoružanje.

Svi su ćutali, ćutala je planina Prokletije i ćitavo Kosovo. Muk, samo lagani fijuk vetrova. A ranjenik je urlao od bolova. Proklinjao i sebe i dugare, i rat i Prokletije, i srpsko i albansko nacionalno pitanje. Onda se osnažio i krenuo sa teškom mukom da puži prema sopstvenoj pušći. Saborci su ostali nepokretni, ne verujući sopstvenim očima odakle mu snaga. Kada su pomislili da treba da ga zaustave, on je već povukao obarać i dopustio metku da ga pogodi direktno u srce. Sopstvenom puškom u sopstveno srce.

Te slike je Mirko nosio zadnjih dana u svojoj glavi. To mu nije davalo mira. Već nekoliko sati nije spavao. Prenu ga pucketanje grana. Istog trenutka uoći siluetu koja je smelo koraćala prema njima prešavši granicu. Zaustaviše mladu osobu sa sportskom torbom. Došao je sa albanske strane.

– Ko si ti?

– Ratnik kao i vi, možda i legionar!

Razoružaše ga. Jedan od njih otvori njegov prtljag. Sportska torba je bila puna para, dolari i evri. Momci se preneraziše.

– Šta ćemo sa njim? – upita saborac.

– Ubićemo ga i pare podeliti – odgovori drugi.

Posmatrajući ih sa strane, Mirko im priđe i proba da im objasni koliko je suludo da se na tako nešto odluće. Ubeđivanje i rast nepoverenja su trajali nekih pola sata. Onda odlućiše da ga puste sa njegovom torbom, njegovim novcem i naoružanjem.

Sutradan, sva trojica su hitno pozvana na raport kod komandanta karaule. On ih je samo upitao da li su svesni da bi pogrešili da su ubili tog tipa kojeg su uhvatili u cik zore i razmišljali da podele plen...

****

Duboko u mislima, na Mikonosu, seti se ove scene na karauli, te oseti zadovoljstvo što je presudno uticao da oslobode tog neznanca sa punom sportskom torbom deviza. A Leo, kao da je pratio tok njegovih misli, ustade sa svoje stolice i priđe mu. Unese mu se u lice i prodrnavši ga diskretno, upita ga gde je odlutao. Nađe mu se isuviše blizu, te primeti uočljiv ožiljak nad njegovom levom obrvom. Ustuknu! *Bože sačuvaj, Leo je taj čovek sa karaule sa sportskom torbom punom novca! Da li je to moguće?*

Zagledaše se duboko jedan drugome u oči, onako dubinski kao onda kad mu je, predavajući sportsku torbu sa lovom, odvezao ruke na karauli Košare. Osetivši tako snažan miris božura shvati da je to u stvari decentni Leov parfem. Da li to on miriše na božurov cvet?

– Oprosti, nisam uopšte dobro spavao poslednjih dana. Valjda ovo navikavanje na život van zatvora iziskuje još neko vreme strpljenje.

– Nema problema, hajde, budi ovde sa nama.

Sabra se, malo prodrma i smirenim pokretom glave obeća da će svoju pažnju da usredsredi na upravo vođeni razgovor.

– Slušajte, momci, vi ste za mene odavno izabrani. Vaš rejting je dobar. To se meri provede-

nim godinama po zatvorima, količinom odrađene robe i sticanim poverenjem. Ponosan sam na vas. Zaista! – ponovi to nekako teatralno i u pokušaju da bude još ubedljiviji.

– Mi smo u prilici da držimo to tržište pod kontrolom. Ja znam o čemu pričam. Posećivao sam te vaše zemlje prebogatog kapitalizma. Oni tamo umeju samo da rade. Mi sa Balkana umemo da budemo kreativni, da improvizujemo i snalazimo se u svakoj situaciji.

Mirko je, i pored vidljive prisutnosti, ipak duboko u sebi sve dovodio u pitanje:

Ko sam ja, Mirko, Kosovac, sin slavних srpskih knezova? Šta ja tražim ponovo u ovom podzemnom svetu? Zar mi nije dosta i rata i zatvorskog života i patnje zbog mog sina? Zar još uvek nisam shvatio da se svaki gram upućenog opijata prema bilo kojoj osobi vraća mojoj sopstvenoj deci? Da ih u zasedi taj usud prokletstva čeka i vreba, sačekuje i mami. Time se stvara atmosfera koja ne sluti na dobro. Dobro se dobrim vraća. Droga se drogom plaća. Sve ima svoj početak i kraj. Sve stiže na naplatu. Zar sam ja sve ove godine proveo uzalud? Sačuvaj me Bože teških pomisli i nadolazećih vremena. Kome još sve moram da podnesem račune kako bih došao do poravnjanja i isplatio sve dugove. Kao prema onoj biblijskoj rečenici: „Roditelji jedu kiselo grožđe, a deci trnu zubi“.

Pogleda prema Blerimu koji je sedeo preko puta. On je isto bio zamišljen. Podiže glavu i u mislima mu se obrati:

E moj pobratime, gde smo stigli! Ja sin orlova, Kosovar i iznad svega čovek od bese i poštenja. Koliko li sam dece upropastio? Ne znam im ni imena,

ni poroda, ni plemensku pripadnost. Osećam samo da ih je bilo mnogo. Toliko puno, da ja to sve više ne mogu da nosim na svojoj potamneloj duši. Zar to nije izivljavanje nad slabijim? Nema ponosa. Sve je stid i jad! Zbog toga i nemam sopstvenog poroda! Odavno sam se oprostio od nekih načela koja su me činila ponosnim. Pitam se danas, šta je još ostalo od mene? Šta ostaje od čoveka, ako zaboravi da je na zemlji upravo zbog toga da bude čovek među ljudima... Ja ne samo da ne znam kako ću da se iz ovoga izvučem, nego vidim da i ti i ja ponovo tonemo. Ne umem sebi da objasnim kako i zašto, ali kao da nas nešto ponovo zove natrag u ralje starog života i vreme kada smo išli iz greške u grešku. A toga je bilo previše.

– Moji drugari, vi ste nada sledećeg projekta. Supstance visokog kvaliteta će biti dovezene novim putevima – prenu ih povišeni ton.

– Niš je čvor svih čvorova. Kroz njega je prolazio „via militaris“, put kojim su marširale rimske legije i krstaški ratnici. Na tom drumu su se susreli Stefan Nemanja i Fridrih Barbarosa. Tu se ukršaju pravci svih opijata. Onih sa istoka i onih sa Dalekog Istoka, kao i Latinske Amerike. Sve ide ka zapadu. Jednostavno teče kao reka. Te trase su tako vijugave i vragolaste. Zamislite samo, jedan put dolazi iz Stambola, preko Sofije. Drugi iz Atine preko Skoplja. Treći iz Drača i Tirane preko Prištine. I svi ti putevi i pravci vode tamo. Naisus, grad Konstantina Velikog. On je početak Balkanske rute prema zapadu, gde se ka krajnjem odredištu slivaju mirisi i opijati svih vrsta. I sve one nade u veliku u lovu, uspeh i mogućnost no-

vog života. Na kraju to je dobro i za krajnje konzumente i njihovu „sreću“. Ne znam da li ste razmišljali, ali svi zavisnici jesu srećniji ako uspeju da dođu do željene doze. Pa zar to nije odlično za sve? Zakon ponude i potražnje se potvrđuje i u teoriji i u praksi. Zavisnici zadovolje svoje potrebe. Lauferi i ostali dileri odrade svoj posao. Upravljači sistemom zadovoljno trljaju ruke. Stratezi sveukupnog projekta sa osmehom na licu mogu da konstatuju da su sve to smislili u interesu svih. Pa, zar nam istorija ne govori da su opijati uzimani u svim društvima i staležima?

Slušali su i ćutali trojica momaka iz Austrije i Nemačke. Mirko i Blerim su i slušali i nisu. Kao da su imali želju da se suprotstave. Ipak, u takvu avanturu se nisu upustili. Grickajući donje usne, zadržali su pribranost i učtivost. Posle svih zadatah instrukcija i detaljnih dogovora Leo završi sastanak i najavi večerašnju žurku. Zamoli ih da na žurci ne bude nikakvih priča o današnjoj raspravi i odlukama. Svako ko ima dodatnih pitanja, neka se njemu obrati direktno, ali tek sutradan.

Kada je počela žurka na terasi iznad bašte pune božura i uz mediteranski vetar na ostrvu ljubavi, više niko ni o čemu nije razmišljao. Svi su jednostavno pustili mozak na ispašu, kako se to na Balkanu kaže. Pridošle starlete su odradile svoj posao svojski. I nije bilo osobe koja nije bila zadovoljena.

Mikonos je u onoj meri divan u kojoj se čovek na njemu lepo oseća.

OBRT

„Pognutu glavu nijedna sablja ne seče”

U toku leta od Mikonosa do Ciriha, pobratimi su sedeli zajedno. Imali su potrebu da budu blizu, ali bez preterane priče. Kao da su im se jezici svezali posle posete ostrvu. Na neki način su znali da je poziv došao pojedinačno za svakoga, ali su imali jedan naspram drugog nerazjašnjeni osećaj krivice. Otputovali su, ne obaveštavajući jedan drugog. Pobratimstvo je nešto veće i jače od drugarstva. Kao da je to bio prvi pokušaj da se prevari pobratim. To ih je podsećalo na prevare kada su krenuli u posao rasturanja droga. Kao običan laufer, čovek i nije svestan koliko napravi propusta i sitnih prevara. U tom biznisu svako svakog zavlači, ostavi na cedilu. Ili, ne daj Bože, skloni sa lica zemlje.

– Šta ćeš da uradiš?

– Ne znam, odgovori Blerim. Znam samo da pognutu sablju nijedna sablja ne seče...

– Da, tako kažu Bugari. Ali veliko je to pitanje sada. Na koju stranu ćemo da se opredelimo. Ili možda, šta će biti odlučujuće za buduće poteze...

– U stvari znam, neću ništa da uradim.

– Sve što si dobio kao instrukcije, zaboravićeš, ignorisaćeš?

– Šta ću sa tim instrukcijama, za sada zaista ne znam. Ali, generalno, sve u meni govori da ne smem, da nemam pravo da ponovo uđem na vrata pakla.

– Kad se ta vrata jednom odškrinu, ona su nam uvek poluotvorena! Svestan si Leove moći?

– Ne samo nje, nego i svoje na brzu brzinu zadate reči. Ja sam dao besu...

– Da, i ja.

– I šta sad?

– Ništa, od života se ne opraštam. Osećam da imam pravo još da živim. Posmatraču i ćutaću neko vreme.

– Koje je to vreme? U ovim poslovima sati su kao sekunde.

– Neće nam Leo dozvoliti da ćutimo.

– To pravo ću ja sebi sam dopustiti.

– Ja se plašim!

– I ja!

– Da, da... Eh živote, kako si komplikovan!

– Kada bismo bili spremni da otvoreno uvidimo naše mane, možda bismo bili veći ljudi.

– Možda!

– Realnost je da droga uništava! Ne postoji li neki drugi način da se živi?

– Ovo je način da se zarade pare, da se preživi, kupuje hrana.

– Ali zaboga, zar ne postoje i drugi poslovi koji bi nas doveli do novca?

– Postoje, ali i tada, kada ni ti ni ja ne budemo postojali u ovom poslu, da li misliš da će to smanjiti trgovinu opijatima?

– Neće, nažalost, neće. Svestan sam ja toga. Ali sam svestan i našeg udela u ovoj prljavoj raboti.

– Pa, trgovina drogom je postala kult, deo sveopšte kulture. Ovo se odigrava pred našim očima širom sveta.

– Da, ali ovo nije ispravna stvar, veruj mi!

– Verujem ti, ali mi smo tu, uglubljeni i nikako da se izbavimo iz ovoga.

– Da, baš tako.

– I nemamo kome da se izvinimo zbog toga.

– Znaš zbog čega? Izvinjenje je veoma usamljena rabota, ako nema istinskog oprostaja!

– Ima još jedna stvar. Samoosvešćenje koje vodi do spoznaje samoga sebe i savladavanja onoga što je nedostojno čoveka.

Zaćutaše obojica. Posle ovog dijaloga svako se prepusti sosptvenim mislima u tišini.

****

Pilot aviona Swissair-a je bila žena. Ona je neverovatnom mekoćom spustila avion na cirišku pistu. Mirko oseti blagu uznemirenost dolaskom u zemlju svog boravka. Blerim, zamišljen, požele samo da što pre sedne u voz i naruči čivas. U željama se čovek uzdiže i prečesto i previše. Kao da gubi meru. Mera je osećaj koji Balkanci ne umeju da shvate. Tamo se ili previše jede, ili prebrzo vozi. Prenaglo potegne oštra reč, a ponekad i oštar nož. Švajcarci su bili podeljeni u dve grupe kada su pokušavali da ih razumeju. Jedni su ih unapred branili i po svaku cenu smatrali veoma ispravnim, dok su drugi nekad spretno, nekad namerno pokušavali da ukažu na taj potencijal konfliktnog u ljudima sa tih prostora. A Balkan i

ljudi u njemu kao da nisu marili šta drugi o tome misle. Uvek su patili i podjednako bivali to što jesu, nezavisno od toga kako ih je ko doživljavao.

Za Sankt Galen su opet putovali zajedno. Kao da su se dogovorili da nikada ne idu i da se ne vraćaju odvojeno sa važnih mesta, sa značajnih događaja. Kao da je to neka svečanost. U vozu su na kraju bili pijani. Pijani i umorni. U unutrašnjem rastrojstvu i sa toliko pitanja, a bez ijednog odgovora. Išli su susret izlazećem suncu, prema istoku, prema istočnoj Švajcarskoj. Na rastanku se poljubiše i svako ode svome stanu u sopstvenu samoću.

****

Šta treba da se desi da ja prihvatim to što Leo od nas traži? Ja ne želim da hodam tom Balkanskom rutom onako kako mi to drugi nameštaju. Ili, ne želim uopšte da se nađem na domak svih tih poslova sa opijatima. Dovoljno sam hodao tim puteljcima koji su se vremenom pretvorili u autoputeve. Mi na Balkanu sebi kroz mržnju i seobe uništavamo pravo na suživot. Ostavljamo deci sumnju i nepoverenje. Govorimo o običajima koji su iznad svega. Time im ne ostavljamo u nasledstvo i amanet ništa više od jednog ubitačnog identiteta. Suženog identiteta koji kazuje da smo ili samo Srbi ili samo Albanci. Kao da nema i drugih ljudi. Eto, to je moja istina. Razmišljajući o njoj došao sam do zaključka da ona i nije nekome potrebna. Kad je istina prazna, onda je zabluda potpuna.

Razmišljajući o tome na koju stranu da krene, mučio je sebe i nije umeo da se oslobodi utisaka

sa Mikonosa. I božuri, i Leov ožiljak iznad obrve, i sećanje na onu sportsku torbu sa devizama, nisu mu izlazili iz glave.

I Blerim je bio zarobljenik svojih misli:

Pa šta sad, sve ispočetka i opet, ako ne budem imao sreće, u zatvor? To ne može da bude rešenje. Ja moram da se oduprem. Ali kako? Zašto je kocka pala baš na Mirka i mene? Gde se dadoše svi ti superdileri? Nije valjda da su svi po zatvorima ili pod zemljom? Sem naredbi koje dobismo na Mikonosu, nisam uspeo da shvatim zbog čega opet mi. Kad sad pogledam malo podrobnije, opet je nada mnom jedan Srbini. Leo, glavom i bradom! Kao da se nismo njih oslobodili. Izgleda da i mafijaške strukture imaju svoju hijerarhiju i prioritete. Mi Albanci smo tu na neki način uskraćeni. Svi veruju da je naša mafija jaka i opasna. Po ovome, nekako je drugačije. Nisam pametan!

Tako su razglabali sami sa sobom šta će da urade sa izdatim naredbama. Kako da ih sprovedu do kraja, a da ostanu netaknuti. Kako god da su okretali stvari, uvek bi jedna te ista isplivala na površinu. Oni bi trebalo da preuzmu veoma riskantan posao vođenja projekta na kome se sreću ona tri puta do Niša, koji se odatle, sliveni u jednu reku, kreću prema Zapadu kao jedan robustniji put ili autostrada droge. Na njemu jašu legionari poput janjičara Sulejmana Veličanstvenog i u mislima osvajaju Beč, Minhen, Bern, Brisel i tako redom.

Velike su to muke. Koplja se lome, a u stvari, duše propadaju. Sve postaje moguće, a nigde ništa nije realno. Kako da se živi, a da se život is-

poštuje? Da se zadovolji svoj narcisoidni ego, da se održe zadata obećanja i smogne snaga da se podnese uvreda sopstvenih načela i običaja?

****

Obrt se dogodi u čoveku neobjašnjivo. Kao da na trenutak nešto kvrcne i prelomi se u njemu. I tako slomljena osoba krene u pravcu u kom zapravo nije imala nameru da ide.

Koliko god da su i Mirko i Blerim bili sigurni u sebe i gotovo nedeljama ponavljali da preko sopstvene odluke neće preći i da neće pregaziti sopstvenu reč – besu, ipak su posustali. Izgubili se. Nisu bili u stanju da se nose sa sopstvenim mislima, željama i iluzijama. Sve se to nekako istovremeno poklopilo i namestilo. Nedostatak para i nesređen život, udaljenost od partnerki i nerazumevanje sa decom ili odsustvo istih. Možda i alkohol. Preko noći, i jedan i drugi su se našli tamo odakle su pobjegli. Prošavši kroz „čistilište“ zatvora nisu se oprali, ništa nisu naučili. Našli su se nevoljno ali dobrovoljno na ivici sledećeg ambisa, projekta nad projektima. Kao vazali samog Lea i uvučeni u posao. Posao kao svaki biznis donosio je i rizik i kapital. Novac im je baš tad bio iznad svega preko potreban. Kada su osetili miris para, to ih je obuzelo. Sve što je u njima bilo nesavršeno, novac kao da je popravljao. Mogli su da dotaknu i nebo i dno.

Kod Blerima je ona bugarska poslovica odlučujuće presudila. Znao je da bi uzdignutu i samo-svojnu glavu Leo najradije i veoma brzo odvojio sabljom od trupa.

Mirka je morao nešto duže da obrađuje. Kada je bio siguran da mora da uključi žešće metode, ovaj je „legao na rudu“ gotovo neobjašnjivo. Takav je to biznis!

Oba legionara, janjičara, stratiota, našli su se u prvim redovima na toj ruti, umešani, uprljani, uglavljeni. I još više udaljeni od svetih pravila sopstvenih plemena.

OBIČAJI SU SVE

„Kada se posumnja u zvezdu na nebu...”

– Kad posmatram tu najsjajnije zvezdu na nebu, ja joj se obraćam i divim se njenoj egzistenciji. A ona, kao da baš i ne mari za moju malešnu prisutnost na zemlji. Zbog čega nas je Bog tako postavio da nam je dao mizernu dimenziju u odnosu na sveukupan kosmos?

– Nije tako. Ta zvezda je svesna tvog bitisanja. Ali, ti ne razumeš harmoniju vasseljene. Mi smo na zemlji mali svet u okviru velikog sveta.

– Ili smo makrokosmos u nama samima, u tom mikrokosmosu...

– Lepo si rekao!

– Mi smo sada tu i upravljamo u mikrosferi poslovima makrodimenzije. Kada bi mi neko rekao da sam ja taj koji danas ponovo diluje, ja bih bio spreman da mu polomim vilicu.

– Kada čovek potroši sopstvenu energiju za nekoliko generacija unapred, onda biva kažnjen oduzimanjem iste....

– Nemamo potrebe više da mračimo. To smo gde jesmo i nema nam povratka.

– Ima povratka jedino u one alpske zatvore.

– Da, to može da se desi! Jezik pregrizao... Prepuni su oni i ovako. Valjda će sudbina da nas odvede negde drugde!

Ostali su u Sankt Galenu da i dalje diluju i debatuju, da vedre i oblače i uvlače uvek nove, i svaki put mlade, koje je Leo regrutovao u Nišu. Koncept je bio razrađen. Potražnja se svakim danom u gradu Svetoga Gala uvećavala, baš kao i sam grad koji je prvi put posle sto godina doživeo da ima više od 80.000 stanovnika. Valjda je razlika od dodatnih 10.000 stvorila tu kritičnu masu onih zavisnika. Ili su zavisnici bili pod teretom vremena i zahteva kapitalizma koji je bio neumljiv. Sve što je zahtevno društvo tražilo, pojedinac nije bio u stanju da završi. Tako je neko bežao na ovu, a ostali na neku drugu stranu. Uglavnom se bežalo, a najviše uz opijate. Od kad je sveta i veka, oni su i imali tu ulogu i funkciju.

****

Iznad svega su običaji. Da li ima ili nema opijata, običaji opstaju. Oni ne trpe promene. A otvoreno društvo sve dovodi u pitanje. Kao otvorena rana. I kako da se upravo onaj kome je potrebna potpora, snađe bez običaja? Još uvek niko nije uspeo da odgovori na to pitanje.

Običaji su ubitačni i nesavladivi. Šturi su i statični. Bilo ko i bilo kada da s tim u vezi nešto dovede u pitanje, ne završava se dobro po njega. Ako se vrđanje ne osudi u samom startu, onda to uzima maha. Pravila su tu da bi davila. I uvek iznova ubijala svaku novu ideju. Jer, staro je oprobano, bez rezerve i kao dobro vino donosi zanos zadovoljstva i osećaj pravednosti. „U vinu je istina“. U običajima je stabilnost.

Otvoreno društvo kvari i donosi novotarije od kojih boli glava. Ali sve što je podložno promjenama, vremenom se prihvati i postaje statično i običajno. Svaka stvar, pojava ili proces, kad se rodi, ona se i razvija. Jednog trenutka dostiže vrhunac. Onda nastaje stagnacija. U tom momentu se novotarija pretvara u običaj. A običaj, kao takav, vrijedi samo ako se i poštuje. Otvoreno društvo se u stvari ne kosi sa običajima, samo ih dinamičnije menja.

Drogiranje, kao odraz vremena u kome se živi, puki je običaj i ništa više. Da li ljudi imaju previše ili premalo obzira prema sebi? Zbog dosade mogu da se okrenu drogama. Ili ako su preterano stavljeni pod presiju i tada traže spas u supstancama koje pospešuju bolji učinak. Izgleda da je za ljudsku dušu i telo najprikladniji rad u smirenosti koji donosi plodove. Ako oni izostanu, tada ličnost ne preza ni od čega.

Zna se samo da od zlatnog pogotka, na nemačkom se to nekako otmenije kaže „Goldener Schuss“, do uzimanja najgorog đubreta, nema velike razlike. I jedna i druga porcija ubijaju, i to na rate. Između ekstaze i askeze je ogromna distanca, a ipak se sve svodi na isto!

Upravo onda se posumnja u zvezdu na nebu. U sumnji se misli množe i gubi orijentacija. Tada običaji postaju sve, a smrti naše svečanosti ako se suprotstavljamo tradiciji. Sloboda postaje zaborav! A greh se pretvara u vrlinu. Hodajući Balkanskom rutom kroz mržnju i seobe, kao da nikome nije stalo do suživota. Spas je negde drugde! Možda u Švajcarskoj. Šetajući tom grešnom sta-

zom, zadojeni mirisom novca, pobratimi su poverovali da je spas u opijatima. I opet su se prešli!

Leo je na ostrvu Mikonosu u samoći i među božurima razmišljao o svemu. Delom kao da je shvatio da slanjem droge u osveti za bačene bombe, nije rešio sveukupnu dilemu. Pitao se da li je to prava stvar. Ponekad je bio blizu da poveruje da je to adekvatna kazna. Često bi posumnjao! Što je duže radio na tome, sve je više uočavao da je to trulo i da donosi nesreću. Ne samo njemu i njegovim legionarima, nego svima u okruženju. Pogotovo zapadu, ali i deci sa Balkana koja tamo žive.

Mirko i Blerim su u zajedništvu dopunjavali jedan drugog. U mržnji, ubijanju i rasturanju droge. Ono što nije jedan stigao, ovaj bi drugi završio. Kao da i nisu samostalno postojali. Sve što je kod jednog bilo nedovoljno, onaj drugi je imao da nadoknadi. Tek bi svako ponaosob postao kompletan, ako bi od onog drugog pozajmio ono što mu je nedostajalo. Bili su plod jedne te iste voćke.

Vremenom su u dokolici i posle svih odrađenih poslova u Sankt Galenu shvatili da je krv istородna, bilo da šišti u mlazevima ili ističe lagano pomešana sa muškim suzama, te da ima istu težinu i boju kroz bilo čije vene da teče...

Zahvalnost

Zahvaljujem svim svojim prijateljima koji su mi pomogli da oformim strukturu ove knjige. Idejama, sugestijama i moralnom potporom bili su mi od velike koristi. Na taj način je krenula priča i nastao roman.

Svaka podudarnost je slučajna. Jer sudbine slične jedna drugoj...

Zahvaljujem muzama koje su me pohodile u noćima kada nisam mogao da spavam i pomogle mi da shvatim sve likove iz ove priče...

****

*„ ...Umorni od ćutanja i nade
razlažu se dani i rastu godine
Svako će ići svoj put do kraja
ne sluteći kako varljivi su snovi
i uzaludna sećanja
I svi verovaćemo pri odlasku
da smo baš tako hteli“*

Vesna

****

„Ako dosegnete najbolje u odsjaju toga što danas znači ljubav, u prostoru ste otišli dalje od onoga što se može izmeriti daljinom, a time ste i u vremenu napredovali više od onoga što se može meriti godinama. Približili ste se slobodi...“

Sadržaj

Umesto predgovora – Poruka.....	7
Susret u zatvoru	9
Prva priča „Blerim”	28
Druga priča „Mirko“	33
Leo.....	37
Besa	57
Legionari na zapadu	68
Droga.....	79
Pobratimi	87
Mikonos.....	102
Obrt	120
Običaji su sve.....	127
Zahvalnost.....	131

Vića Mitrović Mitra
ZAŠTO MUŠKARCI PLAČU

Izdavač
DRASLAR – Beograd
Dalmatinska 47,
tel/faks 011 275 98 08, 275 90 75

Za izdavača
ANA DRASLAR

Štampa
DRASLAR PARTNER – Beograd

Beograd, 2016.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

МИТРОВИЋ, Вића, 1969-

Zašto muškarci plaču / Vića Mitrović Mitra. - Beograd :
Draslar, 2016 (Beograd : Draslar partner). - 133 str. ; 21 cm.
- (Biblioteka Pero)

Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6475-016-5

COBISS.SR-ID 227891212